

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

33E JAARGANG

WOENSDAG 19 MEI 1948

No. 1619

COMMISSIE VAN REDACTIE:

Ch. Glasz; H. W. Lambers; N. J. Polak; J. Tinbergen;
F. de Vries;
J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;
F. Versichelen.

Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste
bladzijde van dit nummer.

INHOUD:	Blz.
De artikelen van deze week	383
Sommaire, summaries	383
Exportprikkel door A. A. van Ameringen	384
De kostprijsverlaging in de Nederlandse landbouw door Dr Ir A. W. G. Koppejan	386
De producent met betrekking tot de afzet van groente, fruit en vis door A. G. U. Hildebrandt	389
De vervoers- en verkeerscommissie van de Econo- mische en Sociale Raad door Mr J. J. Oyevaar	391
Aantekening:	
De goud- en dollarreserves van de wereld	393
Internationale notities:	
De bevolkingstructuur in Bizonia	394
Luchtvaartmaatschappijen in de Verenigde Staten	395
Geld- en kapitaalmarkt	395
De Belgische geld- en kapitaalmarkt in April 1948 door V. van Rompuy	395
Statistieken:	
Bankstaten	396
Indexcijfers van groothandelsprijzen in Nederland	397
Stand van 's Rijks Kas	398
Enige indexcijfers van de industriële productie in Nederland	398
Productie en export van natuurrubber	398
De kolonpositie van België	398
Havenbeweging	399
Inleggingen en terugbetalingen op particuliere spaarboekjes bij de Algemene Spaar- en Lijfrentekas in België	399
Enige indexcijfers van de industriële productie in België	399
In- en uitvoer van België	399
Werkloosheid in België	399

DEZER DAGEN

vermoede, desondanks teleurstellende, gebeurtenissen. Hare Majesteit de Koningin heeft, zelfs bij haar eigen opvatting van plichtsbetrachting, zich het voortzetten

van haar taak niet kunnen afdwingen. Zij heeft, ook nu, gehandeld als een goed bestuurster, door zelf de consequenties te overzien: met behoud van de lijn van het eigen denken is zij het Nederlandse volk tegemoet gekomen in haar bereidheid zich niet aan de huldigungsfeesten ter ere van haar verhoopt jubileum te onttrekken.

Een koninklijke houding, zij is verder verre. De Britten hebben hun mandaat in Palestina ten einde zien komen „gelijk luiden, die langs den weg gaan, met hunne mantels om de ooren geslingerd”, zoals Gerard Brandt één van de Ruyters, eervolle, terugtochten heeft getypeerd. Voor huldebetoging werd geen aanleiding gevonden. De afscheidstoten van de vertrekkende kruiser, die de ex-gouverneur-generaal wegvoer, gaan verloren in krachtiger geluiden, geschutvuur en luchtalarm. Daartussendoor de proclamatie die het bestaan van een nieuwe Staat bekend gaf: Israël.

Bij het scheiden van de markt leert men de kooplui kennen. President Truman was de eerste, die de nieuwe Staat de facto erkende. Zodoende werd Rusland, geografisch toch dichterbij in de nabijheid, tweede. Meer overeenkomst in gedragslijn dan een gelijk optreden op dit punt is bij deze twee beheersers van het machtgebied der wereldpolitiek nog niet te ontdekken. Tenzij dan de bij beiden aanwezige wens de gedragslijn van de ander te doorkruisen. Zo werd van de poging tot samengaan der duopolisten, — geheel volgens het handboek, ingeleid doordat elk de ander als uitnodigende partij trachtte voor te stellen — niets. Stalin echter schijnt toch gaarne met een Amerikaan te willen spreken. Zo althans deed hij antwoorden aan Henry Wallace, eveneens kandidaat bij de presidentsverkiezingen, doch, naar men vermoedt, geen vertegenwoordiger van de meerderheid.

Aangenamer nog dan de duopolist kan de monopolist zich gevoelen, die over een onvervangbaar artikel beschikt. Zo blijkt de huidige Belgische premier Spaak te staan. Men heeft zijn grote naam in het buitenland niet als creditpost voor de Belgische Regering willen derven. Hij had dit kunnen vermoeden; sommigen betwijfelen, of het een teleurstelling voor hem is, daardoor niet van zijn dubbele functie te zijn ontheven. Zo ook Minister Bevin, zich bezwaard gevoelend in zijn taak door een slechte gezondheidstoestand, desondanks zeer waarschijnlijk tevreden als overwinnaar naar beleid bij de partijdemonstratie in Groot-Brittannië, waar reputaties ter markt komen.

Het is niet altoos kermis, al staan er kramen. Het Nederlandse publiek had dit kunnen weten, toen het zich gedurende de Pinksterdagen vrolijk gevoelde over de vermeende toezegging van de opheffing der vleesrantsoenering. Per saldo bleek al het vlees een dode muis of, zo men wil, een geslachtte „canard”. Een vermoeden, en dat juist een tegenvaller, zal echter wel werkelijkheid blijken: de Nederlandse boter staat zwak op de buitenlandse markten.

De vliegdiens van ministers op Indië is hervat; voorts bespreekt men, wanneer de delegatietrein naar Djokjakarta zal vertrekken. Er is geen Indisch nieuws, dat tot verheugende vermoedens aanleiding geeft.

The Statist

ESTABLISHED 1878

An Independent Journal of Finance
and Trade

★
OBJECTIVE APPRAISALS
CONSIDERED JUDGMENT
IMPARTIAL OPINION
★

Contains most complete range of
British economic and financial statist-
ics published in any weekly journal

★
World wide circulation
★

Annual subscription rate: (post free-
to include all supplements) £ 3:2:6
(fl 33.40)

*A Special Supplement on Economic Con-
ditions in The Netherlands was published
on January 31. A limited number of this
Supplement remain for sale.*

LONDON: 51 CANNON STREET, E.C. 4

„HOLLANDIA“

HOLLANDSCHE FABRIEK VAN MELK-
PRODUCTEN EN VOEDINGSMIDDELEN N.V.

HOOFDKANTOOR TE
VLAARDINGEN

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van Prof. P. Hennip-
man, Prof. P. B. Kreukniet, Th. Ligthart, Prof.
N. J. Polak, Prof. J. Tinbergen, Prof. H. M. H.
A. van der Valk, Prof. C. A. Verrijn Stuart, Prof.
G. M. Verrijn Stuart, Prof. Mr. F. de Vries.

Abonnementsprijs f 22,50; franco p. post f 23,30;
voor studenten f 19.—; franco per post f 19,80.

Abonnementen worden aangenomen door den
boekhandel en door de uitgevers

DE ERVEN F. BOHN TE HAARLEM

Vermogensheffingen

Objectieve en deskundige
voorlichting aan bedrijven en
particulieren die een deel van
hun vermogen moeten vrij-
maken voor betaling der ko-
mende heffingen, verstrekt de

Naaml. Venn.

Hollandsche Belegging- en Beheer-Mij.

Anno 1930

Keizersgracht 706 - Amsterdam C

Commissarissen:

Prof. Ir. I. P. de Vooy;

Drs. J. H. Gispen;

Mr. J. E. Scholtens.

Directie:

Gerlof Verwey;

Dr. F. Ph. Groeneveld;

A. C. Leeuwenburgh.

ROTTERDAMSCH BANK

225 VESTIGINGEN
IN NEDERLAND

FINANCIERING

VAN

IMPORT-

EN EXPORT-

TRANSACTIES

Behandeling van alle
bankzaken

* *

Bezorging van alle
assurantiën.

R. MEES & ZOONEN

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

AMSTERDAM - ROTTERDAM - 'S-GRAVENHAGE

DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

Groothandel

Weekblad voor de
internationale handel

Heeft U al eens
een proefnummer
aangevraagd?

H. A. M. Roelants
Schiedam

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo - Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van:
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK.

A. A. van Ameringen, *Exportprikkels.*

Het schijnt, dat de Regering momenteel overweegt om een deel van de deviezenopbrengsten, voortvloeiende uit de export naar dollargebieden, aan exporteurs ter beschikking te stellen. Deze plannen hebben, hoe loffelijk van bedoeling, bezwaren. Zij komen neer op het vestigen van een gelegitimeerde zwarte valutamarkt. Verder kunnen de dollars weleens worden aangewend voor de aankoop van luxegoederen.

In plaats van de regeringsplannen ware het beter een gedeeltelijke toewijzing van dollars te geven in geval van additionele export. Deze dollars kunnen in een fonds worden ingebracht met het doel de export naar de Verenigde Staten te bevorderen. Verder kunnen daarmee ook productiemiddelen worden aangekocht, die niet direct een gegarandeerde prioriteitspositie hebben, maar niettemin nodig zijn. De nog resterende dollars kunnen worden aangewend voor inschrijvingen op de 3 pCt dollarlening van 1947.

Dr Ir A. W. G. Koppejan, *De kostprijsverlaging in de Nederlandse landbouw.*

Het vraagstuk van de kostprijsverlaging is van groot belang voor de toekomst van de Nederlandse landbouw. De mogelijkheden daartoe vallen uiteen in drie groepen. Ten eerste zijn daar de maatregelen tot kostprijsverlaging, die onafhankelijk van de omvang van de productie kunnen worden toegepast. Vervolgens de maatregelen, die samenhangen met de omvang van de productie op ieder afzonderlijk bedrijf. Tenslotte de maatregelen, die direct verband houden met de omvang van de totale productie, waarbij dus het vraagstuk voor de dag komt van het rationele productieschema voor het gehele land, uitgaande van dat per bedrijf.

A. G. U. Hildebrandt, *De producent met betrekking tot de afzet van groente, fruit en vis.*

De moeilijkheden, ondervonden bij de afzet van bovenvermelde artikelen, doen de vraag rijzen of de producent niet mede actief daaraan dient deel te nemen. Het lijkt wenselijk, dat de producent daartoe overgaat. De handel, voorzover hij een economische functie blijft vervullen, behoeft daarbij niet bevreesd te zijn voor uitschakeling.

Tot de middelen van de producent om de afzet te bevorderen behoren o.a. de coöperatieve groothandel, collectieve reclame e.d. Verder zal hij een gepaste deelneming moeten hebben in de snelvriesindustrie.

Mr J. J. Oyevaar, *De vervoers- en verkeerscommissie van de Economische en Sociale Raad.*

Deze commissie is een orgaan van de Economische en Sociale Raad van de U.N.O. Haar werkzaamheid omvat het gehele terrein van vervoer en verkeer. Haar taak is van adviserende, organiserende, stimulerende en coördinerende aard. Zij heeft geen uitvoerende bevoegdheid.

Tot de onderwerpen, die op enkele conferenties door de commissie zijn behandeld, behoren:

De verbetering van de allocatie van radiofrequenties; de al of niet noodzakelijkheid van een internationale scheepvaartorganisatie; het weg- en motorverkeer; het vraagstuk van de internationale transportstatistiek; de internationale uitwisseling van goederen in verband met consulaire en andere formaliteiten; de coördinatie op het gebied van het binnenlands vervoer.

SOMMAIRE.

A. A. van Ameringen, *Exhortation à l'exportation.*

Le Gouvernement néerlandais a l'intention de mettre à la libre disposition des exportateurs une partie des bénéfices résultant des exportations vers la zone dollar. Il vaudrait mieux d'octroyer des dollars, seulement en cas d'exportations accrues. Ces dollars devraient être versés dans un fonds à utiliser au profit du bien commun.

Dr A. W. G. Koppejan, *La diminution du coût de la production dans l'agriculture aux Pays-Bas.*

L'auteur examine quelques possibilités pour ramener le coût de la production agricole néerlandaise à un niveau plus bas. C'est un problème important par rapport au marché international.

A. G. U. Hildebrandt, *Le producteur et les débouchés pour légumes, fruits et poissons.*

Il semble désirable et nécessaire que les producteurs prennent une part active dans la vente des produits susmentionnés. Ils peuvent atteindre ce but à l'aide de coopération en ce qui concerne la vente et la publicité, ainsi qu' en participant à l'industrie de la congélation rapide.

Dr J. J. Oyevaar, *La Commission du transport et des communications au Conseil Economique et Social.*

Plusieurs problèmes ont déjà été traités par la Commission précitée; notamment l'allocation des ondes courtes, le trafic maritime international, les statistiques internationales du transport, la coordination du trafic intérieur.

SUMMARIES.

A. A. van Ameringen, *Export incentives.*

The Dutch Government is planning to put at the free disposal of exporters part of the earnings from exports to the dollar area. Better than this might be to provide dollars only in case of additional exports. These dollars might be put into a fund for purposes of general interest.

Dr A. W. G. Koppejan, *Lower agricultural cost of production in the Netherlands.*

The author reviews some possibilities to arrive at lower agricultural cost of production in the Netherlands. This is an important problem in connection with the promotion of international trade.

A. G. U. Hildebrandt, *Sales promotion by producers of vegetables, fruit and fish.*

It is considered desirable and necessary that producers take an active part in the selling of the abovementioned products. They can do so by cooperating in selling and advertising; also by making use of the quick freezing industry.

Dr J. J. Oyevaar, *The "Transport and Communications Commission" of the Economic and Social Council.*

Many subjects have already been tackled by the abovementioned commission, such as the allocation of short wave lengths, international shipping, international statistics of transport, the coordination of internal traffic.

EXPORTPRIKKELS.

Ongeveer anderhalf jaar geleden overwoog de Regering serieus de gedachte van een afroming van exportwinsten¹⁾. Men had daarbij speciaal de industriële exportwinsten op het oog. De gedachte van een dergelijke exportheffing schijnt intussen in het praenatale stadium — bij de behandeling op de Departementen — om het leven te zijn gebracht. Men kan zich allicht voorstellen wat hiervan de redenen zijn geweest. In de eerste plaats zijn er grote technische bezwaren. Het vaststellen van het gedeelte van de winst van industriële ondernemingen hetwelk direct of indirect aan export valt toe te rekenen, vergt in bepaalde gevallen een diepgaande analyse van de kostprijsstructuur der ondernemingen. Het is niet zo eenvoudig als bij talrijke landbouwartikelen, die marktnoteringen hebben, waarbij door een aftreksommetje de marge tussen buitenlandse en binnenlandse prijzen en dus de extra-exportwinst valt te bepalen. Hoe wil men voor een gecompliceerde machine, die op een speciale tekening van de opdrachtgever wordt vervaardigd, vaststellen welke extra-winst gemaakt is door de omstandigheid, dat het product niet in het binnenland maar in het buitenland wordt afgezet? Men zou kunnen zeggen, dat men hierbij houvast heeft aan de door de Nederlandse prijsbeheersing vastgestelde maximumprijzen of calculatieschema's. Dit gaat echter niet altijd op, daar er vele specifieke exportproducten zijn, die niet eens op de binnenlandse markt verkocht mogen worden. Het is verder een bekend feit, dat het door de Prijsbeheersing opgelegde prijsniveau in het binnenland in talrijke gevallen alleen gedragen wordt door de grotere winsten, die op het in het buitenland te plaatsen deel van de productie zijn te behalen. Bedrijfs-economisch komt dit er eigenlijk op neer, dat de binnenlandse productie min of meer als additioneel wordt beschouwd en behalve met de variabele kosten met een naar verhouding te gering deel van de constante kosten wordt belast. De buitenlandse afzet moet dan het leeuwendeel van de constante kosten voor haar rekening nemen en bovendien de ondernemer speciaal de hogere vervangingswaarde van zijn apparatuur vergoeden, welke de Prijsbeheersing niet op de binnenlandse afnemer wenst te laten afwentelen.

Afgezien van deze technische bezwaren zou een veelomvattend systeem van exportheffingen, bij een te sterke afroming, ook nog principiële betekenis kunnen hebben voor de binnenlandse prijsstructuur. De druk van het gestegen prijsniveau voor machines, welke thans veelal, zij het onvoldoende, door de exportprijzen wordt opgevangen, zou of ten volle op de bedrijven gaan drukken, of in het binnenlandse prijsniveau verdisconteerd moeten worden. De bestaande prijsspanningen zouden dus weer met één vermeerderen, een vermeerdering waaraan Nederland alles behalve behoefte heeft.

Een nog groter bezwaar van de exportheffing zou zijn het verzwakken van de prikkel tot export bij de ondernemer. Men moet zich realiseren, dat in ons systeem van geleide economie de Overheid langs verschillende wegen een sterke invloed kan uitoefenen op de aard, de kwaliteit en de omvang van de productie voor de binnenlandse markt, maar dat de invloed hiervan op de export slechts indirect is. Indien de ondernemer geen voldoende grondstoffen krijgt toegewezen om zijn apparaat op volle toeren voor de binnenlandse markt te laten draaien, zal hij er ongetwijfeld vaak naar streven volledige bezetting te bereiken door verkrijging van grondstoffen, welke alleen voor de export mogen worden gebruikt. De ondernemer beschikt echter nog over verschillende andere uitwijkmogelijkheden om aan de indirecte exportdwang te ontsnappen. Waar er geen productiewet is, waarmede de ondernemer rechtstreeks verplicht kan worden tot het ex-

porteren van dat gedeelte van zijn productie, dat naar de mening van de Overheidsinstanties hiervoor in aanmerking komt en waarvoor in het buitenland afzetmogelijkheden bestaan, blijft er een lacune in het beïnvloeden van omvang en richting van de export. In deze lacune moet worden voorzien, zo goed en zo kwaad als het kan, door de werking van de markt wetten. Dit wil zeggen, dat men er op vertrouwt, dat de ondernemer zijn product bij voorkeur daarheen zal sturen, waar hij de gunstigste prijzen kan behalen en dat is nog steeds in vele gevallen de exportmarkt.

Verzwakt men de werking van deze markt wetten door een exportheffing, welke de extra-winsten verbonden aan de uitvoer vermindert en het exporterende bedrijfsleven met meer rompslomp belast, dan betekent dit, dat genoemde lacune in ons systeem van geleide economie zich ten volle zal doen gelden. De bedrijven, die dan afkerig worden van export, zullen er in versterkte mate naar streven hun product op de binnenlandse markt onder te brengen en alle besommeringen en risico's van de export te vermijden.

Het blijkt niet alleen, dat de Regering de gevaren van een dergelijke exportheffing inzielt en deze plannen thans laat varen, zij schijnt nu zelfs volledig overstag te willen gaan en middelen te beramen om een deel van het exporterende bedrijfsleven nog bijzondere benefices te verschaffen. In de samenvatting van het deviezenprogramma der Regering, opgenomen aan het slot van de deviezennota van 31 Maart jl., verklaren de Ministers, dat zij overwegen exporteurs onder bepaalde voorwaarden de beschikking te geven over een zeker percentage van de opbrengst in deviezen bij export naar het dollararea. Op deze wijze zou dus een bepaald deel van de export gepremieerd worden, nl. die export, die dollars inbrengt. Een kwantitatieve motivering hiervan treft men al direct aan in het in dezelfde nota opgenomen overzicht van de uitvoer verdeeld naar groepen van landen. Hieruit blijkt, dat de waarde van onze uitvoer, gecorrigeerd met de inmiddels sterk gestegen prijzen door een herleiding tot de indexcijfers van 1937/38, in 1947 totaal 47 pCt heeft bedragen van de uitvoer in 1937/38. Daarbij bleef de uitvoer naar de verdragslanden belangrijk boven dit gemiddelde, nl. 71 pCt, terwijl de uitvoer naar de dollararea nog slechts 33 pCt beliep van de uitvoer in de genoemde basisperiode.

Er is een hele reeks van factoren in het geding, die het verklaarbaar maken, dat onze uitvoer, welke ook voor de oorlog slechts in zeer beperkte mate op de dollargebieden was gericht, thans nog relatief minder dan vroeger op de landen georiënteerd is, die met dollars betalen. De Hoofdgroep Industrie heeft er onlangs op gewezen, dat het prijsniveau in de landen met zwakke valuta vaak hoger is dan in die met sterke valuta, hetgeen een ongewenste contraselectie op de richting van onze export zou uitoefenen²⁾. Wij zullen hier op dit onderwerp, dat een chapter op zichzelf vormt, niet ingaan, maar slechts constateren, dat het zeer begrijpelijk is, dat de Regering het toedienen van een bijzondere stimulans overweegt, welke de afzet in de dollargebieden voor onze exporteurs een grotere aantrekkelijkheid zou kunnen verschaffen.

De grote bezwaren, die aan een dergelijke stimulans vastzitten, zijn ongetwijfeld de oorzaak, dat men reeds niet veel eerder tot het toepassen van dit middel is overgegaan.

De vraag, die in de eerste plaats moet worden gesteld, betreft het gebruik, dat de exporteurs van deze vrije deviezen maken. Wil men ze in de gelegenheid stellen deze dollars tegen een vrije koers, welke belangrijk boven de officiële pariteit zou uitgaan, te verkopen? Dit zou betekenen, dat ook Nederland het systeem van gelegitimeerde zwarte valutamarkt zou introduceren, waartoe reeds eerder landen als Italië, Griekenland en Frankrijk zijn overgegaan. Het is voldoende bekend, welke nadelige gevolgen aan dit systeem verbonden zijn. Het betekent een min of meer

¹⁾ Zie rede Minister Huysmans in de Tweede Kamer op 12 December 1946, Handelingen TK 1946/47, blz. 794.

²⁾ Zie de „Industrie” van 1 Maart 1948.

openlijke erkenning van de devaluatie van de gulden en zou ongewenste repercussies kunnen hebben op het binnenlandse prijsniveau. Het zou voorts de moeilijkheden vergroten voor de landen, die vasthouden aan het systeem van handhaving van de officiële pariteit door middel van regulering van het betalingsrégime. Vooral nu nauwere bindingen van economische en financiële aard in het kader van de Westelijke Unie worden overwogen, zou Nederland er niet aan kunnen denken de Engelse dollarmoeilijkheden nog verder te vergroten door het eenzijdig openen van een vrije dollarmarkt.

Een andere mogelijkheid zou zijn de ondernemers, die ons de dollars inbrengen, toe te staan een gedeelte daarvan te gebruiken voor aankoop van goederen in het dollar-gebied, waarvoor zij hier te lande invoervergunning zonder betalingsvergunning zullen kunnen krijgen. Dit systeem, dat ook in Frankrijk en Italië wordt toegepast, brengt het grote gevaar mede, dat men in plaats van een gedeeltelijk vrije valutamarkt een gedeeltelijke legalisering van de zwarte markt voor goederen krijgt, hetgeen slechts een verplaatsing van de moeilijkheid vormt. Men moet immers met de mogelijkheid rekening houden, dat de dollaropbrengsten, welke ter vrije beschikking van ondernemers komen, wel eens een dergelijke omvang kunnen bereiken, dat de exporteurs deze niet alleen kunnen gebruiken voor de bevrediging van hun eigen individuele behoeften. Er is nu eenmaal een verzadigingspunt, zelfs voor het absorberen van dollarartikelen. Het zou dus voor de hand liggen, dat de exporteurs, indien zij bij de besteding van hun dollars vrijgelaten worden, pogen schaarse consumptiegoederen te importeren, welke hier te lande hoge zwarte prijzen zouden behalen. Men krijgt dan onmiddellijk het sociale nadeel, dat de verschillende groepen hun behoeften op volkomen ongelijke wijze bevredigen, hetgeen de grondslagen van ons distributiestelsel aantast. Hoeveel kritiek is er reeds niet geïeerd op het mogelijk maken van bon-lôze aankopen met behulp van Amerikaanse cadeaubonnen. Het behoort voorts geen betoog, dat een dergelijke methode ook volkomen zou indruisen tegen het systeem van onze invoerplanning, waarbij speciaal ten aanzien van het dollararea de verschillende prioriteiten zorgvuldig zijn uitgebalanceerd teneinde tot een optimaal effect van onze schaarse dollarfondsen te geraken. In de derde plaats is ook duidelijk, dat een dergelijke partiële vrijmaking van de invoer gevaarlijke prijsstijgende tendenties in het binnenland zou kunnen uitlokken.

Deze verschillende schaduwzijden van het door de Regering overwogen programmapunt zijn zo overwegend en komen zozeer in botsing met de grote lijnen van de economische, sociale en financiële politiek van de Regering, dat de conclusie zou moeten zijn een streep onder dit hoofdstuk te zetten en de bemoeiingen tot verbetering van onze dollarpositie in andere richting te leiden.

Onze dollarpositie is echter zo precair en het aangeprezen middel opent hiervoor wellicht zulke aantrekkelijke perspectieven, dat het dubbel en dwars de moeite waard lijkt na te gaan of er geen systeem denkbaar is, waardoor de bovengenoemde nadelen worden uitgeschakeld en alleen de voordelen overblijven.

Indien men in deze richting verder wenst te denken, moet aan twee eisen worden voldaan. In de eerste plaats moet voorop staan, dat de omvang van de vrij te geven dollaropbrengsten beperkt blijft. In de tweede plaats moet worden verzekerd, dat de beloning alleen wordt uitgereikt, indien zij inderdaad werkzaam is als prikkel tot exportvermeerdering. Dit sluit uit, dat de traditionele exporteur naar het dollargebied van een dergelijke premie zou mogen profiteren. Gedeeltelijke toewijzing van dollaropbrengsten aan exporteurs zou alleen mogen plaatsvinden, wanneer de door hen bewerkstelligde uitvoer additioneel is. Voor het bepalen van dit additionele karakter komen verschillende maatstaven in aanmerking, bijv. de vergelijkingsmet de uitvoer vóór de oorlog of in de naoorlogse periode naar

de dollargebieden of wel toetsing aan het volgens de regels der planning per bedrijfstak opgestelde exportprogramma naar het dollargebied. Het is een kwestie van opportuniteit, welke maatstaven men moet kiezen; in elk geval moeten deze van eenvoudige en begrijpelijke aard blijven en zou de toetsing daaraan van de reële export ook slechts een simpele procedure mogen vormen.

Voorts zou de besteding van de aldus ter beschikking komende „vrije” dollars aan nauwe grenzen moeten worden gebonden, een principe, welker juistheid volgens de Hoofdgroep Industrie door het bedrijfsleven wordt erkend. Een zeer rationele bestemming zou kunnen zijn de vorming van dollarfondsen, individueel of per bedrijfstak, voor de bevordering van onze export op de Amerikaanse markten. Dus reclame en voorlichting, marktonderzoek, vestiging van behoorlijk geoutilleerde vertegenwoordigingen. In deze richting moet nog zeer belangrijk werk worden gedaan door het Nederlandse bedrijfsleven. Het gebruik van uit additionele export voortkomende middelen tot dit doel betekend het scheppen van een Nederlands activum in Amerika, nl. goodwill, hetgeen bijdraagt tot een ruimer vloeien van de dollarbron in een nabije en verre toekomst. Zou men deze bestemming tevens dienstbaar kunnen maken aan een bevordering van de samenwerking tussen de veelal nog sterk individualistische exporteurs, dan zou dit een secundair voordeel van niet geringe omvang kunnen blijken. Dit zou ook al daarom nodig kunnen zijn om te voorkomen, dat de exporteurs in de wedloop om de zo begeerde dollars elkaar scherp gaan beconcurreren en het systeem dus zijn doel voorbijschiet.

Een verdere mogelijkheid van besteding zou zijn het aankopen van productiemiddelen ten behoeve van de verbetering en uitbreiding van de industriële apparatuur in de exporterende fabrieken. Ook dit zou een bestemming vormen, die de hele Nederlandse volkshuishouding ten goede komt. Men zou daarbij onderscheid moeten maken tussen invoer van productiemiddelen, met een dergelijke prioriteitspositie in de invoerplanning, dat hun aanschaffing in de loop van 1948 toch verzekerd is, en die goederen, welke een minder bevoorrechte plaats innemen. Voor de eerste categorie heeft het natuurlijk geen zin extra faciliteiten te verschaffen, omdat voor deze goederen toch invoervergunningen zouden worden verleend en men de exporteur daardoor niet in een bevoorrechte positie plaatst ten opzichte van niet naar dollargebieden exporterende ondernemingen. Het gaat uitsluitend om de tweede categorie, welke niet in het invoerprogramma is opgenomen. Zover het hier productiemiddelen betreft, welke weliswaar niet tot de allerhoogste prioriteitsklassen worden gerekend, waarin door het uiteraard veel te beperkte dollarbudget wordt voorzien, maar welke aanschaffing zeker bevorderd zou worden, indien de dollarfondsen groter waren, zou gebruik van „vrije” dollars door het algemeen belang worden gerechtvaardigd. Hierdoor zou het tempo, waarin de industrie haar outillage op peil brengt, kunnen worden opgevoerd, terwijl de betrokken bedrijven hiervoor zelf de dollars fourneren.

Zou blijken, dat er nog belangrijke „vrije” dollarmiddelen overblijven, nadat uit de beide bovengenoemde bestemmingen het uiterste zou zijn gehaald, dan zal worden gestemd een aannemelijke oplossing worden gezocht, welke voordelen medebrengt voor de ondernemer zonder het algemeen belang te benadelen. Het ligt voor de hand hier te denken aan de mogelijkheid de exporteurs gelegenheid te geven hun overtollige dollars om te zetten in a pari te verwerven dollarobligaties van de 3 pCt lening 1947. Bij de huidige notering wordt hiermede direct een winst behaald. De grootste attractie voor de exporteur zal echter vaak zijn, dat hij zich daarmee vrijwaart tegen de, in sommige kringen van het bedrijfsleven, nog wel eens hoog aangeslagen risico's van de gulden. Men hoort nogal eens in de kringen van het bedrijfsleven de verzuchting, dat alle moeite voor de export tenslotte, na betaling der

belastingen, slechts een guldenbezit oplevert, waarvan men maar moet afwachten wat het waard zal blijken. Door uitgifte van dollarobligaties helpt men de ondernemer aan een voordelige en van valutarisico's bevrijde belegging voor zijn liquide middelen en draagt men tevens bij in de kasbehoeften van het Rijk. Wanneer men hieraan de facilititeit verbindt, dat deze obligaties steeds gebruikt kunnen worden voor betaling van bepaalde op de onderneming drukkende belastingen tegen parikoers, beschermt men het bedrijfsleven tevens tegen het risico van rentestijging in geval de gulden stabiel zou blijken dan de exporteur verwacht.

Door het zoeken naar bijdragen tot de oplossing van het dollarprobleem in deze geest, zou onze geleide economie, die niet over een voldoende lange „stick” blijkt te beschikken, de ondernemers de veelgeprezen „carrot” kunnen voorhouden. Het ware te wensen, dat een zo groot mogelijk deel van het bedrijfsleven aldus een behoorlijke portie „additionele” carotine toegediend zou krijgen.

's-Gravenhage.

A. A. VAN AMERINGEN.

DE KOSTPRIJSVERLAGING IN DE NEDERLANDSE LANDBOUW.

De toekomst van de Nederlandse landbouw is een vraag, die na de bevrijding in alle toonaarden wordt gesteld en in alle toonaarden wordt beantwoord. Het aantal meningen, ook uit deskundige bron, dat in woord en geschrift ter openbare kennis is gekomen, is groot en varieert tussen somber pessimisme en rooskleurige schilderijen. Het merkwaardigst hierbij is, dat, althans op het ogenblik, nog niemand met een behoorlijke mate van zekerheid kan zeggen, wie er gelijk heeft of zal krijgen en wie niet.

Verklaarbaar is dit verschijnsel overigens wel. De toekomst van onze landbouw wordt in zeer belangrijke mate bepaald door de ontwikkeling der in- en exportmogelijkheden. En deze op hun beurt zijn weer afhankelijk van de ontwikkeling der internationale verhoudingen op het gebied van politiek en handel. Nu vormen, treurig maar waar, juist deze verhoudingen een der meest onzekere factoren in de huidige samenleving. Betreffende hun ontwikkeling kan dan ook nog weinig als vaststaand worden aangenomen. Bij het opstellen van een algemene beschouwing op landbouwgebied zullen dus onvermijdelijk ook vele persoonlijke inzichten een belangrijke rol spelen. Hierin schuilt een bron van fundamentele meningsverschillen, hetgeen voor de vorming van een definitief oordeel uiteraard weinig bevorderlijk is.

Er is maar één manier om deze moeilijkheid te vermijden en een objectieve beschouwing mogelijk te maken. Dat is het invoeren van een scherp onderscheid tussen de vraagstukken, waarvan de oplossing geheel door de omstandigheden binnen onze grenzen wordt bepaald, en die, waarvan de oplossing (mede) door de internationale verhoudingen wordt beïnvloed. Ten aanzien van de eerstgenoemde vraagstukken is de situatie langzamerhand wel zo, dat een vrij volledige en grondige bespreking mogelijk is. Ten aanzien van de laatstgenoemde is, zoals gezegd, het gevaar groot, dat men zich „verliest” in het weergeven van min of meer persoonlijke opvattingen. Men zal zich dus eigenlijk dienen te beperken tot het bespreken van een aantal factoren, die bij de toekomstige ontwikkeling van belang zullen zijn. Hierbij kan nl. aanzienlijk gemakkelijker de vereiste objectiviteit in acht worden gehouden.

Wanneer wij nu als onderwerp van deze beschouwing de toekomst van onze landbouw aan de orde stellen, dan dient men zich wel voor ogen te houden, dat deze toekomst direct afhankelijk is van de mate, waarin onze landbouw als producent van voor export bestemde veredelingsproducten kan optreden. M.a.w. in hoeverre wij in de gelegenheid en in staat zullen zijn veredelingsproducten van een zodanige kwaliteit en tegen een zodanige prijs voort te

brenge, dat het buitenland deze in voldoende hoeveelheden zal willen en kunnen afnemen. „Voldoende” dan in die zin, dat er een totale productie wordt bereikt, waaraan de bedrijven, die geheel of gedeeltelijk op de voortbrenging dezer producten zijn aangewezen „een bestaansmogelijkheid” kunnen ontleenen.

Het hier gestelde vraagstuk valt bij nadere beschouwing in drie delen uiteen.

- A. Zullen wij in staat en in de gelegenheid zijn de benodigde hulpmiddelen van buitenlandse oorsprong, vnl. voedermiddelen, te verkrijgen.
- B. Welk peil van kostprijs en kwaliteit onzer producten zullen wij kunnen bereiken.
- C. Zullen bij dit peil voldoende (zie boven) afzetmogelijkheden kunnen worden gevonden.

Het is duidelijk, dat alle vraagstukken, waarvan de oplossing geheel door de omstandigheden binnen onze grenzen wordt bepaald, uitsluitend onder B. vallen. Wanneer wij ons voorlopig hiertoe bepalen, dan is het voornaamste probleem dat van de kostprijsverlaging. Bij nadere beschouwing van de mogelijkheden daartoe kunnen ook deze weer in drie groepen worden verdeeld.

Ten eerste zijn daar de maatregelen tot kostprijsverlaging, die onafhankelijk van de omvang van de productie en dus volkomen ongeacht de afzetmogelijkheden kunnen worden toegepast.

Vervolgens de maatregelen, die samenhangen met de omvang van de productie op ieder afzonderlijk bedrijf.

Tenslotte de maatregelen, die direct verband houden met de omvang van de totale productie.

De eerste groep betreft in de eerste plaats de aanwending van productie-middelen per eenheid product. Hieronder vallen dus alle vraagstukken betreffende rationele voeding, bemesting, verpleging, aanwending van bestrijdingsmiddelen, arbeidsmethoden, enz. Daarnaast staat als minstens even belangrijk de kwestie van rassenkeuze en veeverbetering.

Tot de tweede groep behoren de vraagstukken van het rationele productieschema per bedrijf. Dit betreft dus de samenstelling van het bouwplan en de veebezetting, voorzover deze alleen door rationaliteitsoverwegingen, dus onafhankelijk van algemene productie-eisen, kunnen worden bepaald.

De derde groep omvat de vraagstukken van het rationele productieschema voor het gehele land, uitgaande van dat per bedrijf. Hieronder vallen ook de problemen van eventueel noodzakelijke algemene productieregelingen met hun doorwerking op ieder afzonderlijk bedrijf.

Als voorbeeld kan deze indeling voor de varkenshouderij als volgt worden ontwikkeld.

De eerste groep betreft de vraag, hoe een varken van een bepaald gewicht en een bepaalde kwaliteit zo goedkoop mogelijk kan worden verkregen: zelf fokken of aankoop van biggen (in beide gevallen van op productie gecontroleerde ouders), samenstelling van de voederantsoenen, verpleging, enz.

Bij de tweede groep gaat het om de vraag, hoeveel varkens er op een bepaald bedrijf het best kunnen worden gehouden: verband met beschikbaar goedkoop eigen voeder en de arbeidsverdeling voor een zo laag mogelijke kostprijs.

De derde groep heeft in de eerste plaats betrekking op de vraag, welke bedrijven er op deze grondslag voor varkenshouderij in aanmerking komen. En verder, wanneer er door omstandigheden een bepaald aantal varkens moet worden gehouden, hoe kunnen deze dan het beste over de daarvoor in aanmerking komende bedrijven worden verdeeld, opdat de algemene kostprijs zo min mogelijk nadelig wordt beïnvloed.

Op geheel overeenkomstige wijze kan deze indeling ook voor andere vee-soorten en de met ieder gewas beteelde oppervlakte worden toegepast.

Het is wederom duidelijk, dat van deze drie groepen

alleen de eerste twee geheel door de omstandigheden binnen onze grenzen worden bepaald. Ten aanzien van de derde groep is het zo, dat het voorschrijven van het aantal van een bepaalde veesoort te houden dieren of van de met een bepaald gewas te bebouwen oppervlakte nodig wordt door uit internationale verhoudingen voortvloeiende omstandigheden. Bijv. gebrek aan afzetmogelijkheden; vee en fabrieksaardappelen voor de oorlog; gebrek aan productiemiddelen; vee in en na de oorlog; wegval van invoermogelijkheden; koolzaad in de oorlog; enz.

Dit geheel van vraagstukken valt dus samen met die, welke bij de algemene indeling onder A. en C. werden aangegeven. Een bespreking van de mogelijkheden tot kostprijsverlaging, voorzover wij die geheel in eigen hand hebben, moet dus worden beperkt tot de vragen *hoe* en *hoeveel* kan er worden voortgebracht.

Het vraagstuk, hoe een eenheid product zo goedkoop mogelijk kan worden voortgebracht, omvat, zoals reeds gezegd, alle problemen van rassenkeuze, veeverbetering, rationele arbeidsmethoden, voeding, bemesting, aanwending van bestrijdingsmiddelen, enz. Stuk voor stuk kwesties, waarvan het belang sinds jaar en dag bekend is en waaromtrent reeds zeer veel kennis ter beschikking van de praktijk staat en nog bij voortdurende wordt gesteld. Dat op dit punt de grens van het mogelijke nog lang niet is bereikt, is dus niet zozeer een kwestie van tekorten aan kennis, maar vloeit voort uit de nog onvoldoende mate van toepassing van deze kennis. Wanneer werkelijk alle ervaring, die op dit gebied bestaat, in praktijk zou worden gebracht, dan zouden daar voor vele bedrijven nog zeer belangrijke kostprijsverlagingen van soms tientallen procenten uit voortvloeien.

Niet alle streken in ons land mogen in deze over één kam worden geschoren. Met de ontwikkeling van de boerenstand in een gebied neemt ook het gebruik maken van de beschikbare kennis toe. Landbouwvoorlichting en landbouwwonderwijs hebben, gedragen door het vertrouwen der boerenbevolking, op dit punt reeds veel weten te bereiken. Toch valt er, zelfs in de verstgevoerde gebieden, bijv. Noord-Beveland, de Friese weidegebieden en de Veenkoloniën, nog heel wat te verbeteren. Voor voorlichting en onderwijs op grond van reeds verkregen kennis en inzicht is dus nog steeds een zeer belangrijke taak weggelegd.

Doch niet alleen dit. Wetenschap en techniek zijn nog allesbehalve aan hun einde gekomen, zoals de laatste jaren wel overduidelijk is gebleken. Ook onderzoek is dus nog steeds noodzakelijk om naar voren komende nieuwe mogelijkheden op hun bruikbaarheid te beproeven. Voorzover het hierbij gaat om nieuwe rassen, nieuwe bestrijdingsmiddelen e.d., kunnen de reeds gebaande wegen worden gevolgd.

Anders staat het met twee meer ingrijpende middelen tot individuele kostprijsverlaging, die wel al reeds bekend en toegepast zijn, doch nu meer dan ooit worden aangeprezen: cultuurtechnische werken: ruilverkaveling, herontginning, ontwatering, enz., en mechanisatie. Het stadium, waarin deze twee vraagstukken thans zijn gekomen, en hun belang voor de toekomst van onze landbouw vereisen een nadere bespreking.

Het nut van ruilverkaveling e.d. staat zonder meer vast. De vraag is alleen, wat mag onder gegeven omstandigheden de uitvoering daarvan kosten om verantwoord te zijn. Dit hangt af van hetgeen men onder „verantwoord” verstaat. Wordt hierbij alleen naar de eventuele verhoging van de verkoopwaarde gekeken, dan zullen in vele gevallen de kosten te groot zijn.

Deze maatstaf is echter onvolledig. De in geld uit te drukken betekenis van een ruilverkaveling e.d. gaat in het algemeen ver boven de verhoging van de verkoopwaarde, c.q. de gekapitaliseerde pachtwaarde, uit. Ook de mogelijkheden tot vergroting van werkgelegenheid en betere bedrijfsuitkomsten door rationele bedrijfsvoering mogen hierbij in rekening worden gebracht. Dit neemt

echter niet weg, dat er wel degelijk voor ieder geval een zekere grenswaarde kan worden aangegeven, waarboven de kosten niet mogen stijgen. Hoewel het onderzoek naar dit vraagstuk nog niet is afgesloten, bleek al wel, dat de grenswaarden niet zo hoog liggen, dat iedere wenselijke cultuurtechnische verbetering ook economisch verantwoord is. Een nationaal plan, zoals thans in Denemarken wordt overwogen, komt voor ons land dan ook niet in aanmerking.

Hier komt nog bij, dat ook om andere redenen beperkingen ten aanzien van het ondernemen van cultuurtechnische werken, althans voorlopig nog, noodzakelijk zijn. De grote arbeidsbehoefte hiervoor draagt er, naast die voor de wederopbouw, ongewild maar onvermijdelijk toe bij, dat voor landarbeid vaak lonen moeten worden betaald, die, zoal niet zwart, dan toch in ieder geval „grijs” moeten worden genoemd.

Ten opzichte van de mechanisatie bestaan eveneens een aantal overwegingen, die tot voorzichtigheid stemmen en dat deels ook reeds met merkbare gevolgen hebben gedaan.

De huidige jacht op een tractor, waarin de drang naar mechanisatie wel het sterkst tot uiting komt, wordt namelijk goedgeeds veroorzaakt door de schaarste aan, en dus duurte van, arbeiders en, in mindere mate, paarden. Zolang de situatie nu zo blijft, dat de prijs van tractor en te vervangen aantal paarden ongeveer tegen elkaar opwegen en tegenover de aanschaffing der werktuigen en de exploitatiekosten de besparing staat van het onderhoud der te vervangen paarden en in de drukke tijd een bedrag aan arbeidsloon te berekenen naar f 70 à f 80 per week, dan is een tractor al gauw rendabel.

Men kan echter met absolute zekerheid aannemen, dat deze situatie *niet* blijft. D.w.z. de hoge kosten voor menselijke en dierlijke arbeid blijven niet, de aan de tractorarbeid verbonden kosten echter wel. Bij de beoordeling of het aanschaffen van een tractor voor een bepaald bedrijf gewenst is of niet, zal men dus over de huidige abnormale toestand moeten heen zien. Dit betekent een, althans gedeeltelijke, terugkeer tot de vooroorlogse inzichten. Om de gedachte te bepalen werd toen aangenomen, dat men onder de 40 ha liever niet aan een tractor moest beginnen, nu zal deze grens in het algemeen niet onder de 30 ha liggen.

Hetzelfde geldt uiteraard in nog sterkere mate voor de mogelijkheden tot mechanisatie van oogstwerkzaamheden, waarbij tractoren als trekkracht benodigd zijn: grote combines, rooi- en vlastrekmachines e.d. Voor een rendabele aanwending hiervan zullen minimum oppervlakten van de betrokken gewassen moeten worden aangegeven, die op de meeste bedrijven niet worden bereikt.

Anders ligt het met de kleinere typen van deze machines en de lichters, die (ook) met paardentraction kunnen werken. Deze zijn ook op gemiddelde en kleinere bedrijven op hun plaats, zoals vooral ten aanzien van de lichters reeds voldoende is gebleken.

Een afzonderlijk geval is het op een of andere wijze gemeenschappelijk gebruiken van tractoren, machines en werktuigen. Indien hiervoor een goedlopende organisatie kan worden geschapen, zijn zeer aanzienlijke besparingen mogelijk. Echter, *en dit is een belangrijke beperking, alleen dan, wanneer de te besparen arbeid ook inderdaad in geld kan worden bezwijdigd of op andere wijze minstens even lonend aangewend.* Vooral op kleinere bedrijven zal het bij deze gang van zaken kunnen voorkomen, dat een deel van het loon, dat de boer en zijn gezin anders zelf verdienen, nu naar een loonwerker of personeel van een werktuigencoöperatie gaat. Wanneer hier geen compenserende voordelen tegenoverstaan: zichzelfbetalend beter werk of meer lonende andere werkgelegenheid, kan deze vorm van mechanisatie beter achterwege blijven.

Bovendien is het zeer de vraag, of de voor deze meer lonende andere arbeid, voornamelijk meer intensieve bedrijfsvoering, benodigde tijd door mechanisatie moet

worden verworven. In het algemeen kan er bij de arbeid op het kleine bedrijf nog ruimschoots voldoende tijd worden bespaard zonder gebruik van (deviezen-)kapitaal vereisende middelen als mechanisatie.

Economisch bezien zal mechanisatie van kleine bedrijven dan ook op zichzelf in het algemeen niet rationeel zijn. Hier staat echter tegenover, dat mechanisatie in de praktijk als „katalysator” kan werken voor andere, wel lonende, rationalisatiemogelijkheden, die anders veel trager zouden worden toegepast. In dit verband kan mechanisatie voor het bereiken van verbeteringen op korte termijn soms „psychologisch” wel rationeel zijn.

Over het tweede, de kostprijs betreffende, vraagstuk, hoeveel er van een bepaald product per bedrijf moet of kan worden voortgebracht, is aanmerkelijk minder bekend. Hierbij gaat het eigenlijk om de organisatie van de bedrijfsvoering: hoeveel koeien, jongvee, varkens, pluimvee moet(en) er worden gehouden, hoe moet de verdeling tussen bouwland en grasland zijn en welk deel van het bouwland moet met ieder gewas worden bezaaid. De beantwoording van deze vragen is een kwestie van bedrijfseconomisch onderzoek, waarbij het bedrijf als geheel beschouwd wordt.

Deze vorm van onderzoek is, in voldoende brede opzet, voor het eerst in 1943 door de toenmalige afdeling IX A (Bedrijfseconomie) van de Directie van de Landbouw aangevat. Bij de opheffing van deze Afdeling in 1945 moesten de werkzaamheden, althans voorlopig, helaas worden gestaakt. Uit de in die periode verkregen resultaten is echter wel gebleken, dat hieruit zeer nuttige aanwijzingen kunnen worden verkregen. Het gaat hierbij voornamelijk om het vermijden van over-, resp. onderbezetting met vee, gezien in verband met de eigen voederproductie, en zo regelmatig mogelijke arbeidsverdeling in het bouwplan.

De kostprijzen op de bij deze onderzoeken als rationeel gevonden bedrijven bleken 5 à 10 pCt lager te zijn dan het gemiddelde op alle betrokken (boekhoudende) bedrijven. Daar deze bedrijven naar kwaliteit der bedrijfsvoering veelal boven het gemiddelde peil liggen, kan men veilig aannemen, dat bij algemene toepassing der gevonden bedrijfstypen kostprijzverlagingen van 10 pCt en meer kunnen worden bereikt. Dit percentage zal uiteraard in verschillende gebieden en voor verschillende bedrijfstypen nogal wat uiteenlopen. In een gebied met een weinig gecompliceerde bedrijfstypen en een goed ontwikkelde bevolking, bijv. in het Friese weidegebied en in de Veenkoloniën, zal 10 pCt wel de grens zijn. In de meeste zandgebieden is een percentage van 15 à 20 mogelijk.

Samenvattend kunnen de middelen tot kostprijzverlaging nu als volgt worden gesteld:

- I. Algemene toepassing van de resultaten van de landbouwwetenschap, te bereiken door voorlichting en onderwijs. Hierbij gaat het dus om rassenkeuze, bemesting, ziektebestrijding, veeverbetering, veevoeding, enz.
- II. Toepassing van vindingen der landbouwtechniek, dus voornamelijk mechanisatie. Hierbij gaat het om rationele arbeidsaanwending, waarbij vooral voor het grotere bedrijf de beste kansen zijn weggelegd.
- III. Cultuurtechnische werken, dus verbetering der ligging en verkaveling. Hierbij gaat het om rationele arbeidsaanwending en opbrengstverhoging, waarbij vooral op gunstig verkavelde bedrijven de meeste verbetering mogelijk is.
- IV. Algemene toepassing van de resultaten van bedrijfseconomisch onderzoek, eveneens te bereiken door voorlichting en onderwijs. Hierbij gaat het om rationele organisatie van de bedrijfsvoering: bouwplan en veebezetting.

Ten aanzien van de bij de inleiding onder B. gestelde vraag naar het te bereiken kostprijzspeil kan uit de bovenstaande beschouwing het volgende worden afgeleid.

Afgezien van enkele nieuwe mogelijkheden tot mecha-

nisatie vormen de genoemde middelen tot kostprijzverlaging een geheel van omstandigheden en maatregelen, dat op zeer goed geleide en gunstig verkavelde bedrijven reeds in de praktijk zal voorkomen. Er kunnen dus een aantal bedrijven worden aangewezen, waar op het punt van kostprijzverlaging slechts heel weinig meer te verbeteren valt. Het laagst mogelijke kostprijzspeil is daardoor een in de praktijk reeds ongeveer bestaande grootheid.

Algemene kostprijzverlaging is dan ook niet zo zeer een kwestie van verlaging van het minimum, maar van het gemiddelde. Dit kan geschieden door een zo groot mogelijk aantal bedrijven door (meerdere) toepassing van de genoemde middelen of op bij dit bestaande minimum te brengen. Op grond van de reeds genoemde voorlopige onderzoeken van de Afdeling Bedrijfseconomie van de Directie van de Landbouw kan van het streven in deze richting ongeveer het volgende worden verwacht.

Voor de productie van akkerbouwbedrijven een gemiddelde kostprijzverlaging van ca 10 pCt, voornamelijk door invoering van op betere werkverdeling ingestelde bouwplannen, betere arbeidsmethoden c.q. mechanisatie en (eventueel) gebruik van beschikbare bijproducten voor goedkope veehouderij.

Voor de producten van de veehouderij op weidebedrijven een gemiddelde kostprijzverlaging van 15 à 20 pCt, voornamelijk door veeverbetering en bepaling van de veebezetting in samenhang met efficiënt gebruik van het grasland en van aangekochte voedermiddelen (omweidingsstelsel en rantsoenberekening).

Voor de producten van de veehouderij op gemengde bedrijven een gemiddelde kostprijzverlaging van ca 20 pCt, voornamelijk door de hiervoor genoemde middelen, alsmede door meer efficiënt gebruik van het bouwland voor voederproductie en door cultuurtechnische werken.

Het is zonder meer duidelijk, dat deze resultaten niet van het ene jaar op het andere kunnen worden bereikt. Vooral de veeverbetering is een taak, die zich over meerdere, zo niet vele, jaren moet uitstreken. De hier gegeven percentage's zijn, mede met het oog hierop, niet op uitersten gebaseerd, maar op hetgeen in ongeveer 10 jaar kan worden bereikt.

Bij de bepaling dezer cijfers is de invloed van thans nog heersende naweeën van de oorlog: bodemuitputting, vervuiling, kunstmestgebrek, verjonging van de rundveestapel, onderbezetting voor varkens en pluimvee e.d., buiten beschouwing gelaten. Vergeleken bij de toestand op het ogenblik zullen dus voor een aantal producten nog aanzienlijk grotere verlagingen te bereiken zijn, te schatten op ca 5 à 10 pCt extra. Speciaal ten aanzien van de veehouderijproductie, waarover momenteel zeer sombere geluiden worden gehoord (de boterprijs hier en in Denemarken), is dit van belang.

Tenslotte moet bij de beschouwing der genoemde percentages in het oog worden gehouden, dat deze als gemiddelden betrekking hebben op de gehele „productenbundel” der betrokken bedrijven. Voor ieder afzonderlijk product zullen dus grotere, resp. kleinere kostprijzverlagingen mogelijk zijn. In hoeverre deze verschillen voor de algemene prijspolitiek voor de afzonderlijke producten van belang kunnen zijn, valt aan de hand van de thans beschikbare gegevens nog niet na te gaan. Met de mogelijkheid van een meer, resp. minder, gunstige ontwikkeling voor bepaalde producten, dan uit de genoemde gemiddelde cijfers is af te leiden, moet echter rekening worden gehouden.

Ten aanzien van de tweede, bij de algemene indeling onder B. gestelde, vraag, naar het te bereiken kwaliteitspeil ligt de situatie aanmerkelijk eenvoudiger.

Vele der hierbij betrokken problemen vallen samen met reeds bij het kostprijzvraagstuk besprokene. Het gebruik van betere rassen in de akkerbouw en betere fokdieren in de veeteelt zal vaak niet alleen besparingen, maar ook kwaliteitsverbetering tot gevolg hebben. Het meest sprekende voorbeeld daarvan bestaat weer in de varkenshou-

derij. Uit een op hoog peil staande fokkerij zullen niet alleen dieren kunnen worden verkregen, die een hoog rendement van het verstrekte voeder geven (geen „doorjagers”), maar ook in een hogere kwaliteitsklasse vallen. Dan snijdt het mes aan twee kanten: lagere kostprijs en hogere verkoopprijs.

In gevallen als deze, die verreweg het merendeel vormen, is het streven naar kwaliteitsverbetering dus zonder meer nuttig en nodig.

Ziektebestrijding en betere bewaarmethoden zijn eveneens zulke „tweesnijdende zwaarden”: opbrengstverbetering en kwaliteitsverhoging.

Het kan echter ook anders, nl. zo, dat een betere kwaliteit slechts bereikt kan worden bij meer kosten en (of) kleinere opbrengst. De extra fijne consumptierassen bij aardappelen vormen hiervan een voorbeeld. Dan wordt het streven naar betere kwaliteit bepaald door de te bedingen verkoopprijs.

Onder deze groep valt ook een aanverwante mogelijkheid, namelijk de overgang van productie voor consumptie naar die voor voortplanting, fokvee, zaai- en pootgoed. Ook hiervan wordt de wenselijkheid bepaald door de, wegens de kleinere markt, minder stabiele verkoopprijs. Afzetmogelijkheden spelen hierbij dus weer een belangrijke rol.

Op het gebied van de kwaliteitsverbetering is, evenals voor het kostprijsvraagstuk, de grens van het mogelijke nog allerminst in zicht. Vooral door middel van veeverbetering, ziektebestrijding en goede bewaarmethoden kan nog zeer veel worden bereikt. Het te behalen voordeel kan worden uitgedrukt in een (deels relatieve) kostprijzdaling, die voor vele producten: varkensvlees, eieren, aardappelen, peulvruchten, enz. tot gemiddeld 5 pCt extra boven de reeds genoemde percentages kan bedragen.

's-Gravenhage.

Dr Ir A. W. G. KOPPEJAN.

DE PRODUCENT MET BETREKKING TOT DE AFZET VAN GROENTE, FRUIT EN VIS.

Inleiding.

In een vorig artikel ¹⁾ bespraken wij de economische betekenis van het snelvriesprocédé en wezen er op, dat na de bevrijding ongeveer 60 pCt van de snelvriescapaciteit h.t.l. in handen van de Nederlandse Regering kwam en aan de georganiseerde Nederlandse tuinbouw werd overgedragen. Dit laatste heeft ook in dit weekblad tot een discussie geleid over de vraag naar de juistheid van bedoelde overdracht ²⁾.

De vraag, in hoeverre de agrarische producent en de reder of visser zich moet inlaten met de verwerking en de afzet van zijn producten, kan echter alleen afdoende worden beantwoord, indien men de gehele productie en afzet van verse en verwerkte groente, fruit en vis in beschouwing neemt.

Dat hiertoe reden is, blijkt uit de praktijk. Immers ontstonden aan het eind van de vorige eeuw de grote landbouwcoöperaties tengevolge van wanverhoudingen tussen producenten en handel of industrie; in het bijzonder na de crisis van 1930 is er, tengevolge van het zgn. „doordraaien” en het verschil in prijs, dat de producent ontvangt en de consument betaalt, allé reden de situatie opnieuw te onderzoeken.

De oorzaken van de opkomst van de veilingen van groente, fruit en vis.

Een eeuw geleden verkochten de tuinder en de visser zelf hun oogst en vangst in de plaats hunner inwoning, of zij verkochten hun producten aan handelaren, waardoor

er dan een directe relatie bestond tussen de producent en de handelaar.

De verkoop door tuinder en visser zelf had het nadeel, dat dit veel tijd in beslag nam en veelal geen sortering kon worden aangeboden.

De verkoop aan handelaren bracht met zich mede, dat de handelaren vele tuinders moesten bezoeken, hetgeen veel tijd kostte. Voor de tuinder en de visser had de directe relatie met de handelaar echter het nadeel, dat de handelaren een lage prijs boden. Men verzond dientengevolge zijn oogst of vangst ook wel in consignatie naar een handelaar, die dan als vertrouwensman fungeerde, doch op wie men geen controle had.

Bovendien geraakten vele tuinders en vissers in financiële afhankelijkheid van een handelaar, met alle nadelige gevolgen daaraan verbonden.

De verhouding tussen producent en handelaar liet dan ook veel te wensen over, zodat het begrijpelijk is, dat tuinder en visser naar middelen zochten om hun economische positie te verstevigen.

Aan het eind van de vorige eeuw ziet men dan soms spontaan, doch meestal op voorbeeld van elders, de veiling ontstaan, waarop de tuinbouw- en visserijproducten bij afslag worden verkocht.

In 1887 ontstond bijv. te Broek op Langendijk min of meer spontaan de eerste tuinbouwveiling. De tuinbouwveilingen worden thans op coöperatieve basis door de tuinders zelf geëxploiteerd. Hetzelfde is het geval met de bloemen- en eierveilingen.

In de visserij ontstonden in IJmuiden omstreeks 1890 enige visafslagen, door particulieren ingesteld, waarmee aan het verlangen van de vissers om aldus een hogere prijs te verkrijgen werd tegemoet gekomen. Met behulp van koopmanskortingen poogde men de vishandelaren aan de afslag te binden. Deze onderlinge concurrentie heeft echter tot wantoestanden geleid en had in 1899 de instelling van het Staatsvissershavenbedrijf te IJmuiden tot gevolg, dat spoedig als enige visafslag te IJmuiden overbleef. Coöperatieve visafslagen vindt men in de visserij weinig, het zijn veelal gemeentelijke instellingen.

De instelling van veilingen en visafslagen aan het eind van de vorige eeuw betekende een grote vooruitgang voor de visser, tuinder, enz. Immers, door de verkoop bij afslag werd het mogelijk onder de gegeven omstandigheden de hoogst mogelijke prijs te behalen, terwijl tevens de directe relatie van producent en handelaar werd verbroken. Op de veiling ontmoeten elkaar het geconcentreerde aanbod en de geconcentreerde vraag. Door onderlinge concurrentie zijn de producenten genoodzaakt de beste kwaliteit aan te bieden teneinde de hoogste prijs te verkrijgen. De handelaren zijn genoodzaakt eveneens onderling te concurreren om de beste kwaliteiten en soorten te kunnen kopen. Bovendien heeft de handel een duidelijk overzicht van het totale aanbod, hetgeen de prijsvorming zeer ten goede komt.

Aldus is er een gezonde arbeidsverdeling ontstaan: de producent produceert en kan zich geheel op zijn productie specialiseren en er tevens van overtuigd zijn op de veiling de hoogst mogelijke prijs te zullen behalen; de handelaar verzorgt de afzet, terwijl het niet meer nodig is vele tuinders of vissers op te zoeken, hetgeen veel tijd en moeite kost.

Bezwaren aan de veiling verbonden.

Gedurende decennia heeft de veiling voor landbouwproducten en de visafslag zeer gunstig gewerkt. Na 1920 en in het bijzonder na 1930 is echter gebleken, dat de veiling slechts dan gunstige resultaten voor de producent kan afwerpen, indien er een expanderende markt is, althans de markt nog niet een verzadigingspunt heeft overschreden en er van de zijde van de handel door monopolievorming geen invloed kan worden uitgeoefend op de prijsvorming op de veiling.

¹⁾ A. G. U. Hildebrandt, „De economische betekenis van het snelvriezen”, in „E.-S.B.” van 21 April 1948.

²⁾ „Een diepvriesindustrie op coöperatieve grondslag?” door L. B. Padmos in „E.-S.B.” van 17 September 1947 met ingezonden stuk door Mr H. J. Louwes en naschrift in „E.-S.B.” van 17 December 1947.

Voor na 1930 is gebleken, dat bij overschrijding van het relatieve verzadigingspunt van de markt de belangen van producent en handel niet meer parallel lopen: een deel der aangeboden productie blijft onverkocht staan, wordt „doorgedraaid”. Nu zullen er steeds momenten zijn, dat er door bijzonder gunstige weersomstandigheden of om andere redenen een zo groot aanbod van het zeer bederfelijke product is, dat het niet in zijn geheel kan worden opgenomen door de handel. Niet hiertegen richt zich echter het bezwaar van de producent, doch tegen het onverkocht blijven als vrijwel permanent verschijnsel. De handel zal dit toeschrijven aan overproductie en inkrimping van de productie als geneesmiddel aanbevelen. De producent daarentegen zoekt de oorzaak van dit doordraaien in een onvoldoende bewerking van de afzetmogelijkheden en in een te groot verschil in prijs betaald aan de producent en betaald door de consument, de marge voor de handel acht hij te groot en daardoor een belemmering voor de afzet.

Hier nu doet zich een begrijpelijk verschil in economische instelling tussen producent en groothandelaar voor.

De groothandelaar tracht een bepaald inkomen te verkrijgen, daarbij het economisch principe huldigend. Bovendien verkoopt hij een zeer bederfelijk product: groente, fruit, vis enz., dat geen merk heeft. Reclame maken doet hij dan ook niet, want dan zou hij tevens de reclamekosten voor zijn concurrenten betalen. Voorts wordt zijn product snel omgezet, zodat hij slechts een klein bedrijfskapitaal nodig heeft en in verband met de snelle omzet ook geen leverancierscrediet van betekenis heeft te verlenen.

De groothandelaar in groente, fruit, vis enz. werkt dan ook met een klein kapitaal en heeft daardoor een betrekkelijk groot economisch aanpassingsvermogen. Geen wonder, dat in de crisisjaren velen gingen beunhazen op het terrein van de handel in de genoemde producten, omdat dit met een gering kapitaaltje reeds mogelijk was.

Geheel anders is het gesteld met de producent. Zowel de tuinder als de reder-visser hebben een niet onaanzienlijk kapitaal in hun grond met opstallen of het veertuig geïnvesteerd. Zij moeten produceren, hun economisch aanpassingsvermogen aan kleinere afzetmogelijkheden is gering, zodat zij geheel afhankelijk zijn van de veiling. Hun economisch lot hangt dan ook geheel af van de prijsvorming op de veiling of visafslag, *waarop zij verder geen invloed hebben.*

Zodra dan ook een verzadigingspunt is bereikt blijkt, dat de tuinders, reders en vissers passief hebben af te wachten, hoe de prijsvorming op veiling en visafslag over hun lot zal beslissen.

De handelaar staat er veel beter voor. Bij een daling van de markt geeft hij de daling prompt door aan de producent door op de veiling of afslag een lagere prijs te bieden. De handelaar voelt ook geen noodzaak om het gehele aanbod op te nemen. Hij schat zijn mogelijk te verkopen hoeveelheden en de te maken prijs, alsmede de marge om zelf een inkomen te verwerven. Het gevolg is, dat het afzetrisico vrijwel geheel op de producent komt te drukken, ofschoon hij geen invloed op de afzet kan uitoefenen!

De conclusie uit deze situatie kan geen andere zijn dan dat, zodra de markt zijn expanderend karakter verliest en een verzadigingspunt bereikt, de producent niet langer zich afzijdig kan houden van de afzet, doch zich actief op de een of andere wijze met de afzetmogelijkheden moet gaan inlaten, opdat het verbruik wordt verhoogd, enerzijds door verlaging van de productiekosten en van de handelsmarge, anderzijds door het product ook daar te brengen waar de handel het nog niet bracht en eerst dan tot productiebeperking over te gaan als inderdaad alle mogelijkheden ter vergroting van de afzet zijn uitgeput. Eerst dan zullen tuinder, reder en visser er van overtuigd zijn, dat zij teveel produceren.

Onze conclusie is dan ook, dat onder de huidige omstandigheden de producenten in landbouw en visserij zich

princiepief actief met de afzet van hun producten moeten bezighouden, teneinde nieuwe consumenten te bereiken en het verbruik verder op te voeren door verlaging van de distributiekosten. De vorm, waarin zij zich met de afzet moeten bemoeien, laten wij buiten beschouwing.

In de praktijk ziet men trouwens reeds tekenen in de bedoelde richting. Het Centraal Bureau van Tuinbouwveilingen in Nederland heft 1 pCt van de omzet ten behoeve van een propagandafonds tot vergroting van de afzet; in 1940 heeft men een eigen groentedorgerij opgericht om doorgedraaide groente te drogen en aldus de prijs te steunen. De Coöperatieve Vereniging van IJsselmeervissers verzorgt ook de afzet van de vis.

Het buiten beschouwing laten van de vorm, waarin de producent zich met de afzet moet bezighouden wil niet zeggen, dat wij de vorm onbelangrijk achten. Integendeel! In het bijzonder voor de reder en visser is de vorm van belang, omdat men in deze kleine tak van bedrijf bij de landbouw vergeleken een grote achterstand heeft in te halen en door de keuze van een onjuiste vorm het visserijbedrijf grote schade kan worden toegebracht.

Geen uitschakeling van groot- en kleinhandel gewenst, indien geen monopolist als koper optreedt.

In de kringen van de handelaren bestaat er uiteraard verzet tegen de belangstelling van de producent voor de afzet van zijn product: men vreest uitschakeling. O.i. ten onrechte. Uitschakeling zal alleen daar plaats vinden, waar de handel geen nuttige functie meer verricht.

Zoals de producenten van groente, fruit, vis enz. ruim een halve eeuw geleden op de handel in vis een correctie aanbrachten door de instelling van veilingen en visafslagen, zo is het thans opnieuw gewenst, dat corrigerend wordt opgetreden. Het wegvallen van de expanderende markt na 1920 tengevolge van tolgrenzen, contingenteringen, verstarringen van het economisch leven, enz. maakt zulks noodzakelijk.

Het doel daarbij is het verbruik te vergroten door te streven naar grote omzetten bij zo gering mogelijke winstmarge.

In de vishandel is gebleken, dat van de vestiging van een moderne viswinkel een het verbruik stimulerende werking uitgaat, mede doordat de winkeliers ter plaatse hun bedrijf op een overeenkomstig peil zullen trachten te brengen. Dezelfde stimulans gaat uit van een coöperatieve groothandel van de producenten op bestaande groothandel, terwijl eerst dan de collectieve reclame van producenten ter stimulering van het verbruik voldoende kan worden benut.

Op de geschetste wijze kan door de producenten coöperatief een belangrijke corrigerende invloed worden uitgeoefend op het distributie-apparaat.

De positie van de producent tegenover een monopolistische koper.

Tot nog toe bespraken wij de taak van de producent met betrekking tot de afzet van zijn product, indien er op de veiling of visafslag zowel aan de aanbodzijde als aan de vraagzijde voldoende onderlinge concurrentie aanwezig is.

Thans moet de taak van de tuinder en visser ten aanzien van de afzet van hun producten worden beschouwd, indien aan de vraagzijde één der kopers een zodanige positie inneemt, dat deze belangrijke invloed op de prijs kan uitoefenen.

Een eenvoudig voorbeeld is de export van pekelharing naar de Sovjet-Unie. Hier heeft men te maken met één koper, die enerzijds de laagst mogelijke prijs tracht te behalen en anderzijds een niet onbelangrijk quantum vraagt. Onderlinge concurrentie van de exporteurs zal door de koper worden uitgebuit en tot een lage prijs leiden, ongeacht het belang van de haringrederij. De prijs, waartegen aan een dergelijke monopolistische vraag kan

^{*)} Zie ook: „De Nederlandse Haringexport” door A. G. U. Hildebrandt in „E.-S.B.” van 14 Juni 1944.

worden voldaan, dient resultaat te zijn van een te voeren prijspolitiek, waarbij, rekening houdend met buitenlandse mededinging, getracht wordt de hoogst mogelijke verkoopprijs te bereiken. Zo nodig zal tegen een prijs lager dan de kostprijs, desnoods tot geringere kosten worden verkocht, doch uitsluitend op grond van prijspolitieke overwegingen voorzover deze het wel en wee van de producent betreffen³⁾.

Voor een moeilijker probleem stelt ons de snelvriesindustrie.

In de U.S.A. produceerde men in 1941 ruim 1 milliard kg, terwijl men verwacht, dat omstreeks 1950 de productie enige malen groter zal zijn. In Nederland werd de laatste jaren ongeveer 8 miljoen kg geproduceerd, terwijl de vriescapaciteit ongeveer 15 miljoen kg bedraagt. De verdere ontwikkeling van de Nederlandse productie van snelgevroren groente en fruit zal in de komende jaren voornamelijk afhangen van het verloop van de koopkracht en de daarmee nauw samenhangende exportmogelijkheden. Immers, zoals wij in een vorig artikel⁴⁾ reeds concludeerden, ligt snelgevroren groente, fruit en aan de wal snelgevroren vis buiten het bereik van de grote massa der minder koopkrachtigen. De snelvriesindustrie zal daardoor een conjunctuurgevoelig bedrijf blijken en dientengevolge scherp reageren op veranderingen in de koopkracht.

Voorts wezen wij er in bedoeld artikel op, dat de in verafgelegen zeer visrijke zeeën gevangen en aan boord verwerkte en snelgevroren vis wel binnen het bereik van de koopkracht van grotere groepen der bevolking kan komen. In verband hiermede mag worden verwacht, dat bij de verdere ontwikkeling van de snelvriesindustrie de snelgevroren volksvis van grote betekenis kan worden, omdat deze snelgevroren vis het gehele jaar door verkocht zal worden en snelgevroren groente en fruit seizoenartikelen zijn. Dit is van belang voor een zo goedkoop mogelijke exploitatie der snelvriesvemen, -transportmiddelen en containers van de winkeliers.

Wij wezen in eerderbedoeld artikel eveneens op het kapitaalintensive karakter van de snelvriesindustrie, in het bijzonder van de vriesketting. Een dergelijk kapitaalintensief karakter leidt veelal tot monopolievorming, ten einde kapitaalverlies te voorkomen als gevolg van onderlinge concurrentie, die in dergelijke gevallen dikwijls een destructief karakter krijgt. Monopolievorming moet dan ook in de snelvriesindustrie op de duur verwacht worden.

Indien zulks inderdaad de te verwachten consequentie van de ontwikkeling is, staan wij thans voor de vraag, wat de houding moet zijn van de tuinder, visser enz. ten opzichte van de snelvriesindustrie. Immers, indien de snelvriesindustrie in handen van weinigen zal komen, dan zal de prijsvorming op de veiling daardoor worden beïnvloed, hetgeen niet ten gunste van de tuinder of de visser behoeft te zijn. Bovendien heeft de snelvriesindustrie niet alleen behoefte aan goedkope goede kwaliteiten, doch tevens aan zeer bepaalde variëteiten, waardoor ten dele voorzien zou kunnen worden door contracten met tuinders, die daardoor in een afhankelijke verhouding zouden kunnen geraken.

Tenslotte kan de opkomst en groei van de snelvriesindustrie leiden tot technische structuurveranderingen in het tuindersbedrijf⁵⁾, waarbij gewezen dient te worden op gedeeltelijke verdringing van de intensieve teelt van „glasgroenten” door de minder intensieve teelt van vollegronds- „zomergroenten” ten behoeve van de snelvriesindustrie.

De tuinder kan dus naast economische ook technische gevolgen van de opkomst der snelvriesindustrie verwachten.

Tuinbouw en visserij staan dus, met betrekking tot de in opkomst zijnde snelvriesindustrie, voor de keus zich uitsluitend op productie voor veiling en visafslag toe te leggen, of zich zelf in enigerlei vorm medezeggenschap te

verschaffen in de verwerking en de afzet van het product. In het eerste geval neemt men het risico om passief afhankelijk te worden van de prijsvorming op veiling en visafslag, wetende dat één of enkele kopers op deze prijsvorming invloed zullen uitoefenen, welke op alle economische, doch ook technische gevolgen zal hebben. In het andere geval gaat men actief deelnemen aan de prijsvorming en de daaruit voortvloeiende economische en technische gevolgen door aanvaarding van de risico's, die een riskant bedrijf als de snelvriesindustrie met zich mede brengt.

De keuze moge in het onderhavige geval moeilijk zijn, de te verwachten gevolgen van een passieve houding mogen zeer zeker niet worden onderschat! Van groot belang is dan ook de vorm van deelneming van de producent in de snelvriesindustrie en de afzet der snelgevroren producten. Dat door de Nederlandse tuinbouw het risico van een passieve houding niet is aanvaard, wijst er op, dat men de economische en technische gevolgen van de snelvriesindustrie niet heeft onderschat, terwijl men ongetwijfeld een onder de gegeven omstandigheden gelukkige vorm van deelneming in deze nieuwe industrie heeft gevonden en aldus het eigen lot in eigen hand houdt!

's-Gravenhage.

A. G. U. HILDEBR

DE VERVOERS- EN VERKEERSCOMMISSIE VAN DE ECONOMISCHE EN SOCIALE RAAD.

Het lijkt nuttig aan het werk van de „Transport and Communications Commission” van de Economische en Sociale Raad, welke op 20 April haar tweede zitting te Genève beëindigde, grotere bekendheid te geven dan zij op het ogenblik in Nederland bezit. Als adviesorgaan van genoemde Raad voor het gehele terrein van vervoer en verkeer, omvatten de functies van de T.C.C. de gehele wereld, en alle vormen van vervoer en verkeer, zoals de verschillende vormen van binnenlands transport (weg, binnenvaart en spoorweg), luchtvaart, zeescheepvaart en verre-berichtgeving. Deze functies zijn van adviserende, organiserende, stimulerende en coördinerende aard. De Commissie heeft derhalve geen uitvoerende bevoegdheid, doch haar adviezen leiden via de Economische en Sociale Raad tot actie in bepaalde zin, een actie welke veelal kan worden overgelaten aan de organen, die daarvoor hetzij reeds bestonden dan wel in het leven geroepen werden. Zo ligt het voor de hand, dat de Commissie niet treedt op de eigen terreinen, noch van de zgn. „specialized agencies”, noch van de regionale organen van de Verenigde Naties, zoals de Economische Commissie voor Europa en meer in het bijzonder het „Inland Transport Committee” van de Economische Commissie voor Europa. Evenmin als deze gespecialiseerde en regionale organen, betreedt de T.C.C. het eigen terrein van de niet-Gouvernementele organisaties, voorzover deze in het kader van de Verenigde Naties erkenning hebben gevonden, zoals de Internationale Kamer van Koophandel, de organisaties der spoorwegadministraties, van de wegvervoerders, e.d. Wel komt t.a.v. deze laatste organisaties de coördinerende functie van de T.C.C. in het bijzonder tot haar recht.

De eerste zitting van de T.C.C. begon op 6 Februari 1947 te Lake Success, de tweede ruim een jaar later op 12 April 1948 te Genève, beide onder voorzitterschap van een Nederlander, de Directeur-Generaal van Scheepvaart. Voor deze beide zittingen waren de leden van de Commissie vertegenwoordigers voor de volgende landen: Brazilië, Chili, China, Egypte, Frankrijk, India, Noorwegen, Nederland, Polen, Sovjet-Rusland, Zuid-Afrika, Tsjecho-Slowakije, Engeland, de Verenigde Staten en Joegoslavië.

Wanneer men de resultaten van de beide zittingen overziet, dan komt men tot de conclusie, dat de Commissie haar taak ernstig heeft genomen en dat haar werk aanleiding tot bevrediging geeft.

Zo werd op de eerste zitting een advies gegeven op het

³⁾ „De economische betekenis van het snelvriezen” in „E.-S.B.” van 21 April 1948.

⁴⁾ Zie: „Enige mogelijke invloeden van het diepvriezen op onze tuinbouw”, door W. J. Sangers in de „Economist” van Januari 1947.

gebied van de verre-berichtgeving, dat ertoe geleid heeft, dat van 2 Juli—2 October 1947 een administratieve conferentie in Atlantic City werd gehouden op het gebied van de verre-berichtgeving, en in dezelfde stad van 15 Augustus—15 September 1947 een diplomatieke conferentie tot herziening van de Internationale Conventie inzake verre-berichtgeving en ter reorganisatie van de „International Telecommunications Union”. De laatste conferentie werd eveneens in Atlantic City gehouden, van 15 Mei—15 September 1947. De eerste Conferentie nam een beslissing strekkende tot verbetering van de allocatie van radiofrequenties. De laatstgenoemde trad in onderhandeling met de Verenigde Naties, als gevolg waarvan de „International Telecommunications Union” als „specialized agency” van de Verenigde Naties werd erkend in overeenstemming met art. 57 van het Charter.

In haar coördinerende functie adviseerde de Commissie op haar eerste zitting tot het bijeenroepen van een vergadering van specialisten teneinde te geraken tot coördinatie op het gebied van de veiligheid ter zee en in de lucht, waarbij betrokken zijn de organisaties op het gebied van de luchtvaart, de scheepvaart en de verre-berichtgeving. Ook deze bijeenkomst heeft reeds plaatsgevonden en leidde tot een reeks van uitstekende aanbevelingen, welke door de Commissie werden overgenomen, en die thans aan de diverse organisaties zullen worden doorgezonden ter bewerking elk op hun eigen terrein en in samenwerking met elkander. Ook zal dit rapport onderwerp van behandeling uitmaken op de Conferentie inzake de veiligheid ter zee, welke op 23 April te Londen zal aanvangen.

Tenslotte was één van de belangrijkste aanbevelingen op de eerste zitting van de Commissie nog, dat een internationale conferentie zou worden gehouden ter bespreking van de vraag, of een internationale scheepvaartorganisatie nodig werd geacht, en zo ja, hoe haar Statuut zou moeten luiden. Ook deze conferentie heeft reeds haar beslag gekregen nl. in Februari/Maart 1948. Zij leidde tot de aanvaarding van een conventie, waarbij de Intergouvernementele Maritieme Consultatieve Organisatie werd opgericht. Deze conventie werd reeds door 20 landen, onder voorbehoud van ratificatie, getekend¹⁾. Ook deze organisatie zal eerlang een „specialized agency” vis à vis de Verenigde Naties zijn.

Ook op de tweede zitting kwamen alle vier de functies van de Commissie tot haar recht en bewoog zij zich weder op het terrein van alle vormen van vervoer en verkeer.

In de eerste plaats gold dit het terrein van het binnenlands vervoer. Gelijk bekend, heeft zich van de Verenigde Naties een regionale organisatie afgesplitst, nl. de Economische Commissie voor Europa. Laatstgenoemde Commissie heeft een afzonderlijke Commissie voor binnenlands vervoer ingesteld, nl. het „Inland Transport Committee”, dat thans reeds aan zijn derde zitting toe is en o.a. door middel van een ingestelde werkgroep belangrijk werk heeft verricht. Wat de E.C.E. is voor Europa, is de „Economic Commission for Asia and the Far East” voor de in haar naam begrepen landen en de „Economic Commission for Latin America” voor Latijns Amerika. Voorts is te verwachten, dat een „Economic Commission for the Middle East” zal worden ingesteld. Het lag voor de hand, dat de Vervoers-Commissie zich bezig hield met de vraag, of bedoelde regionale commissies ook over gespecialiseerde transportorganisaties zouden moeten beschikken, en om in dat geval het vraagstuk van de coördinatie onder het oog te zien. Hetzelfde geldt voor Zuid-Afrika. Aan dit onderwerp zijn een vijftal resoluties van de tweede zitting gewijd.

De belangrijkste resolutie van de tweede zitting betrof wel de kwestie van het weg- en motorvervoer. De bestaande conventies van 1926 zijn volkomen verouderd. Voor Amerika is van kracht een moderne conventie nl.

¹⁾ Vgl. Mr H. E. Scheffer, „De Maritieme Conferentie der Verenigde Naties”, in „E.-S.B.” van 14 April jl., blz. 286.

de „Convention on the regulation of Inter-American Automotive Traffic”, afgesloten in Washington in 1943, doch deze heeft uiteraard een regionaal arbeidsveld en kan niet met de verouderde conventies van 1926, die een wereldwijde strekking hebben, verbonden worden. De Transport Commissie beveelt nu aan het houden van een wereldconferentie op diplomatiek niveau ter herziening van de oude conventies. Teneinde spoed bij de zaak te zetten stelt zij voor, deze Conferentie uiterlijk 1 Mei 1949 te doen plaatsvinden. Treedt de Commissie hier dus organiserend en stimulerend op, zo treedt haar coördinerende functie in dit verband aan de dag, omdat zij mede aanbeveelt een werkstuk van het Europese „Inland Transport Committee” op ditzelfde terrein als werkbasis op de toekomstige conferentie te doen gebruiken. Genoemde I.T.C. heeft nl. een permanente werkgroep voor het wegverkeer ingesteld, die zich o.a. met het vraagstuk van de conventies reeds levendig bezighoudt. Het rapport van de I.T.C. terzake zal voor het einde van dit jaar gereed moeten zijn, teneinde op de toekomstige conferentie als werkbasis te kunnen fungeren. Aldus zal de Conferentie voor een wereldwijde conventie op het gebied van weg- en motorverkeer het profijt trekken van de moderne Amerikaanse Conventie van 1943 en het gloednieuwe ontwerp van de Europese organisatie, dat op zijn beurt weer op de leest van de Amerikaanse zal zijn geschoeid.

Coördinerend en stimulerend handelde de Commissie op haar recente zitting t.a.v. het ingewikkelde vraagstuk van de internationale transportstatistiek. De Commissie behandelde dit vraagstuk in realistische geest. In de eerste plaats erkende zij, dat een statistiek niet om haarszelfs wil bestaat, doch dat zij dringend nut moet hebben. Zij constateerde dus, dat het noodzakelijk was om vast te stellen, aan welke verkeersstatistieken behoefte bestaat. (Bij het onderzoek daarnaar dient aan statistieken van economische aard de voorkeur te worden gegeven boven statistieken van technische aard). Verder onderstreepte zij de noodzakelijkheid van onderlinge vergelijkbaarheid der verschillende nationale statistieken, met het oog waarop de standaardisatie van formulieren noodzakelijk moest worden geoordeeld. Ook kwam de Commissie tot de conclusie, dat het verzamelen van de statistische gegevens niet in eerste instantie een taak was van het Statistische Bureau van de Verenigde Naties. Wel moest met dit Bureau voor de methodologie nauw contact worden gehouden en moest het Bureau de beschikking krijgen over de verzamelde statistieken, doch behoorden naar de mening van de Commissie de statistische gegevens in de eerste plaats terecht te komen bij de lichamen, die daarmede hebben te werken. In dit opzicht stelde de Commissie het volgende vast: primair komt de verzameling van statistische gegevens toe aan de respectieve „specialized agencies” (luchtvaartstatistieken bij de I.C.A.O., scheepvaart bij de I.M.C.O., etc.); daar waar geen „specialized agencies” bestaan, zoals op het terrein van binnenlands vervoer, moet de verzameling der statistische gegevens worden toevertrouwd aan de regionale Economische Commissies van de Verenigde Volken (behalve die statistieken, waarover het „International Labour Office” zich ontfert, dus voornamelijk op het sociale terrein), uiteraard in die gebieden waar dergelijke regionale organisaties bestaan; daar waar zij niet bestaan, vervalt ook de verzameling aan het Statistisch Bureau van de Verenigde Volken.

Op de grondslag van deze richtlijnen beveelt de Commissie nu aan, dat een werkgroep van specialisten op het gebied van de transportstatistiek (Verkeer en Vervoer) worde ingesteld, welke specialisten zullen worden aangevoerd door de voorzitters van de Commissies van de Verenigde Naties, welke hierbij het meest betrokken zijn, nl. de voorzitter van de Commissie van Vervoer en Verkeer en de voorzitter van de Commissie voor de Statistiek. Deze werkgroep zal een studie van het vraagstuk hebben te maken in samenwerking met de „specialized agencies”

en de regionale commissies, die er op dit terrein bij betrokken zijn en met de bijstand van het Statistisch Bureau en de Afdelingen van de Verenigde Volkenorganisatie voor Vervoer en Verkeer en voor Economische Stabiliteit en Ontwikkeling. Op deze wijze hoopt de Commissie een eind te hebben gemaakt aan het spel van kaatsbal, dat met dit onderwerp zo geruime tijd had plaats gevonden.

Hetzelfde geldt voor een ander onderwerp, dat op de tweede zitting werd behandeld, nl. dat van de beletselen, die de internationale uitwisseling van goederen ondervindt van consulaire en andere formaliteiten. Hier toonde de Commissie voorts begrip en waardering te hebben voor het initiatief van niet-gouvernementele internationale organisaties, in casu dat van de Internationale Kamer van Koophandel. Deze Kamer had reeds geruime tijd geleden het vraagstuk door een Commissie van specialisten doen onderzoeken. Men kan echter met grond constateren, dat dit een vraagstuk is, dat primair ligt op het terrein van de „International Trade Organization”, tot welke oprichting onlangs te Havana werd besloten. Toch heeft dit vraagstuk zonder twijfel typische vervoersaspecten. De recommendatie van de Commissie zal er nu toe leiden, dat de respectieve competenties van de beide lichamen zullen worden nagegaan, en vastgesteld zal worden, welke aspecten van het vraagstuk door de Transport Commissie zullen moeten worden behandeld.

Ten aanzien van beletselen op het gebied van het verkeer van personen is eveneens reeds een studie gemaakt door een vergadering van specialisten, wier taak het zou zijn, voorbereidingen te treffen voor een wereldwijde conferentie met betrekking tot paspoorten en grensformaliteiten. In het licht van het Sovjet Russische standpunt, gedeeld door enkele andere Oost-Europese landen, hetwelk hierop neerkwam, dat dit een interne aangelegenheid voor elk land is, moest de Commissie tot het oordeel komen, dat de tijd voor een wereldconferentie nog niet rijp was. Voorts waren de aanbevelingen der specialisten zo grondig, dat een tweede bijeenkomst van specialisten voor het ogenblik niet nodig werd geoordeeld. De aanbeveling der Commissie luidde derhalve, dat de organisatie der Verenigde Volken de verschillende landen zou aanmoedigen de aanbevelingen der specialisten op te volgen. De Commissie hoopt op haar derde zitting een rapport te ontvangen over de gemaakte vooruitgang, waarbij vooral melding wordt gemaakt van de vraag, in hoeverre die vooruitgang bereikt werd langs de weg van bilaterale en multilaterale overeenkomsten.

Tenslotte (en wij laten hierbij enkele minder belangrijke agendapunten onaangeroerd) heeft de Commissie zich bezig gehouden met het vraagstuk van de coördinatie op het gebied van het binnenlands vervoer, welk vraagstuk door het „International Labour Office” in een omvangrijke studie aan haar was voorgelegd. Ook hier trad de Commissie weder ordenend op. Zij erkende twee aspecten van dit vraagstuk, het aspect op kort zicht en dat op lange termijn. Het aspect op de korte termijn, dat voortvloeit uit de schaarste, veroorzaakt door de oorlog, behoort naar het oordeel der Commissie behandeld te worden op regionaal niveau (waar het hier voornamelijk betreft de toestand in Europa, wijst de Commissie m.a.w. het „Inland Transport Committee” van de E.C.E. hiervoor aan). Ten aanzien van het aspect op de lange termijn heeft de Internationale Kamer van Koophandel het initiatief tot een verdere bestudering genomen en liever dan dit initiatief te doorkruisen, besloot de Commissie het resultaat van deze studie af te wachten.

Hiermede zijn de belangrijkste onderwerpen van de eerste en de tweede zitting van de Commissie van Vervoer en Verkeer in het kort besproken.

Het is interessant hier melding te maken van de uitstekende stemming en het grote wederzijdse begrip, dat door de vertegenwoordigers van de verschillende ledenlanden zonder uitzondering aan de dag werd gelegd.

Van de 13 resoluties behoeften slechts 2 in stemming te worden gebracht, die met een meerderheid van 9 tegen 4 werden aangenomen. Van de 11 overige resoluties, die met algemene stemmen werden aangenomen, moest één land zich t.a.v. 2 resoluties van stemming onthouden.

De afgelopen zitting heeft evenals haar voorgangster m.i. de onmisbaarheid van het bestaan van de Commissie voor Vervoer en Verkeer van de Economische en Sociale Raad bewezen.

s-Gravenhage.

Mr J. J. OYEVAAR.

AANTEKENING.

DE GOUD- EN DOLLARRESERVES VAN DE WERELD.

De betalingsbalansen van vrijwel alle landen ter wereld buiten de Verenigde Staten vertonen een ernstig tekort aan dollars, terwijl de goudvoorraden, waaruit dit tekort bestreden zou kunnen worden, steeds verder slinken. Het Federal Reserve Bulletin van April 1948 wijdt een beschouwing aan dit probleem en publiceert cijfers, waaruit de betekenis ervan duidelijk wordt.

Het totaalbedrag van de buitenlandse centrale goudvoorraden plus de buitenlandse banksaldi in de Verenigde Staten ontwikkelde zich als volgt:

1939	....	15	milliard \$
1945	....	23	„ „
1947	....	18	„ „

Lend-lease en de onmogelijkheid voor andere Amerikaanse landen om hun dollars in goederen om te zetten, waren de oorzaken van de stijging in 1939—1945. Ondanks de daling der laatste jaren was de goud- en dollarreserve in 1947 groter dan in 1939. Men moet hierbij echter in aanmerking nemen, dat de koopkracht ervan thans minder dan de helft van 1939 bedraagt en voorts dat de concentratie ervan in een klein aantal landen in 1947 nog sterker was dan vóór de oorlog reeds het geval was.

De oorzaken van het dollartekort en de wijze, waarop het buitenland dit dekte, blijken uit de volgende tabel:

	× 1 milliard \$		
	1946	1947	1946+1947
Export U.S.A.	15,3	19,6	34,9
Import U.S.A.	7,1	8,3	15,5
Overschot handels- en dienstenbalans	8,2	11,3	19,4
Gefinancierd als volgt:			
Credieten en giften door Regering der U.S.A.	5,4	5,7	11,1
Idem particulieren U.S.A.	0,7	1,3	2,0
Internat. Bank en Monet. Fonds	—	0,8	0,8
Goudverkoop door buitenl. aan U.S.A.	0,7	2,8	3,5
Liquidatie v.aldi buitenl. in U.S.A.	1,1	1,1	2,2
Liquidatie v. andere buitenl. activa in U.S.A.	0,4	0,5	0,9
	8,3	12,2	20,5

Nog niet de helft van de export der Verenigde Staten was derhalve door import gedekt. De overige landen hadden in deze beide jaren tezamen een tekort van ruim \$19 milliard, dat voor \$11 milliard werd gefinancierd door de Regering der U.S.A. en voor \$6,6 milliard door liquidatie van goud, dollarsaldi en effecten door het buitenland.

Dat de dollarmoeilijkheden der meeste landen vooral in 1947 nijpend werden, zodat zij toen hun goudvoorraad moesten aanspreken, blijkt uit het volgende kwartaaloverzicht.

Netto goudverkoop van buitenland aan de U.S.A.

	× 1 miljoen dollar \$			
	I	II	III	IV
1946	269	46	94	295
1947	632	778	663	763
1948	344			

Het lage bedrag van begin 1948 is uiteraard niet het gevolg van een verbetering der betalingsbalansen, doch van de wens de nog resterende goudvoorraden niet verder uit te putten.

Zoals boven reeds werd opgemerkt, kwam goudverlies bij vele landen voor. De volgende tabel geeft hiervan, en van de daling der buitenlandse banksaldi in de Ver. Staten, een duidelijk beeld.

Verandering goudvoorraad en \$ banksaldi.

	Goud		Dollarsaldi		Banksaldi einde 1947
	1946	1947	1946	1947	
	× 1 miljoen \$				
Frankrijk	-688	-319	570	-223	195
Zwitserland	+ 88	- 74	1.356	+ 89	446
België	+ 2	-138	613	- 36	168
Zweden	-101	-276	105	- 37	59
Nederland	- 5	-161	255	- 69	158
Noorwegen	- 9	- 19	72	- 92	56
Andere E.R.P.- landen	- 3	-251	732	+211	425
Engeland	+445	-386	2.025	-217	399
Zuid-Afrika	- 26	-177	762	+ 41	46
Andere sterling ge- bieden	- 26	+ 1	446	+ 40	153
Canada	+182	-249	294	-432	410
Rusland	+150	+175	2.575	+ 32	74
Ander continentaal Europa	+ 2	- 4	688	+ 49	153
Argentinië	-125	-783	289	+ 36	236
Brazilië			354	- 21	105
Mexico	-113	- 81	100	+ 36	139
Cuba	+ 35	+ 53	279	+ 25	235
Andere Latijns Am.	+ 22	-123	631	- 4	479
China				-336	230
Rest v. d. wereld	-107	- 36	685	-134	686
Totaal	-226	-2.848	12.881	-1.062	4.852

Zeer zwaar waren de goudverliezen van Frankrijk en Argentinië; relatief ook van Zweden en Nederland.

T.a.v. de banksaldi zijn de verliezen van Canada, China, Engeland en Frankrijk aanzienlijk.

Rusland, Engeland en Zwitserland zijn thans buiten de U.S.A. de voornaamste goudbezitters.

Sinds het inwerkingtreden van het Internationale Monetaire Fonds in Maart 1947 moet rekening worden gehouden met de goud- en deviezentransacties van deze instelling. Zo moet een gedeelte van het bovenstaande goudverlies ad \$ 2.848 miljoen worden toegeschreven aan een goudafstand door de deelnemende landen, aan het Fonds, ten bedrage van \$ 670 miljoen. Hiernaast stortten de Verenigde Staten \$ 2.750 miljoen in goud en dollars.

Anderzijds kunnen de deelnemers onder zekere voorwaarden (o.a. eisen t.a.v. de wisselkoers) bepaalde bedragen aan andere valuta bij het Fonds kopen tegen storting in eigen valuta. In verband met het dollartekort werden uiteraard vnl. dollars aangekocht; een uitzondering hierop vormde Nederland, dat bovendien nog £ 1,5 miljoen kocht.

Een overzicht van de deviezentransacties van het Fonds in 1947 geeft de volgende tabel.

	Bij toetreding tot het Fonds door leden gestort in goud	Door het Fonds verkochte dollars tegen betaling van landsvaluta	Maximum toege- stane verkoop van dollars tegen betaling van landsvaluta per 12 maanden
	× 1 miljoen \$		
Engeland	210	240	325
Frankrijk	80	125	131
Canada	74	—	—
Nederland	69	46	69
België	56	11	56
Andere	181	40	—
	670	462	± 1.000

Gedurende het eerste kwartaal van 1948 werd bovendien op deze wijze door de deelnemende landen nog \$ 132 miljoen van landsvaluta in dollars omgezet.

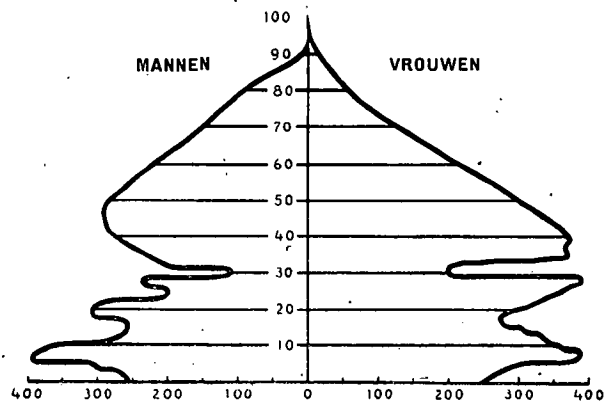
Van de 27 leden van het Fonds namen slechts 8 in 1947 gelden op. Van het maximum van \$ 1 milliard voor 1947 werd hierdoor nog niet de helft gebruikt. Het bezit aan goud en dollars van het Fonds overtreft thans nog steeds de oorspronkelijke bijdrage van de U.S.A., welke bijdrage derhalve voor verdere verstreking van dollars nog onaangetaast aanwezig is.

INTERNATIONALE NOTITIES.

DE BEVOLKINGSSTRUCTUUR IN BIZONIA.

In een door het „Institut für Weltwirtschaft an der Universität Kiel” in Januari 1948 gepubliceerde verhandeling van H. Wander, getiteld „Bevölkerung, Arbeitspotential und Beschäftigung im britisch-amerikanischen Besatzungsgebiet” treffen wij enige belangwekkende gegevens betreffende de huidige bevolking van West-Duitsland aan. Het Brits-Amerikaanse bezettingsgebied omvatte in October 1946 ca 39,5 miljoen inwoners (in 1939 34 miljoen). Het aantal geëvacueerden vanuit andere zônes bedroeg 1,2 miljoen, het aantal vluchtelingen uit de gebieden ten oosten van Oder en Neisse 6,1 miljoen en het aantal vreemdelingen 0,9 miljoen. Het spreekt vanzelf, dat de beide wereldoorlogen en de daarmee gepaard gaande schommelingen in het geboortecijfer niet nagelaten hebben op de bevolkingsstructuur een sterke invloed uit te oefenen. In bijgaande figuur is de verdeling naar leeftijdsklassen in 1946 schetsmatig weergegeven. In het bijzonder valt

Schets van de leeftijdsopbouw der bevolking van de Brits-Amerikaanse bezettingszone van Duitsland. 29 Oct. 1946.

het zeer geringe aantal 25- tot 35-jarigen op. Ten dele is dit het gevolg van het grote aantal gesneuvelden tijdens de laatste wereldoorlog, ten dele ook van het zeer lage geboortecijfer gedurende de eerste wereldoorlog. Doch ook in de lagere leeftijdsklassen nemen we de invloed van de oorlog (ook het zeer lage geboortecijfer!) duidelijk waar. Het gevolg van een en ander was onder andere, dat niet-tegenstaande de bevolking in het betreffende gebied met 5,4 miljoen personen toenam sinds 1939, het aantal, voor het arbeidspotentieel zo belangrijke mannelijke personen van 14 tot 40 jaar met 1,6 miljoen verminderde. Dat thans vrijwel in alle leeftijdsklassen de verhouding tussen aantallen mannen en vrouwen ongunstig is, moge nog blijken uit bijgaande cijfers welke weergeven het aantal vrouwen per 100 mannen in October 1946.

0— 6 jaar	95	90—40 jaar	153
6—14 „	97	40—50 „	119
14—20 „	103	50—60 „	129
20—25 „	170	60—65 „	121
25—30 „	170	boven 65 „	116
		Totaal	122

Een bevolkingsprognose, gemaakt aan de hand van bijgaande bevolkingspyramide, en waarbij men zich baseerde op een normaal geboortecijfer van 16 per 1.000 inwoners, gaf tot resultaat, dat de bevolking, welke momenteel ca 39 miljoen bedraagt, in 1951 waarschijnlijk eveneens 39 miljoen, in 1956 38,8 miljoen en in 1961 38,7 miljoen zal bedragen. Het laat zich evenwel aanzien, dat deze schatting nog aan de hoge kant zal zijn. De mogelijkheid, dat het momenteel lage geboortecijfer zich nog enige jaren handhaaft is nl. geenszins uitgesloten.

LUCHTVAARTMAATSCHAPPIJEN IN DE VERENIGDE STATEN.

De resultaten van luchtvaartmaatschappijen in de Verenigde Staten over 1947 bleken teleurstellend te zijn. In totaal werd door deze maatschappijen een verlies geleden van \$ 22 miljoen.

Wie naast deze gegevens de vervoercijfers nagaat, aldus de president van de „Trans World Airline” in „The Commercial & Financial Chronicle” van 22 April jl., staat voor een paradox. Want het passagiers- en vrachtvervoer is zeer sterk gestegen. Het aantal mijlen, dat in het binnenland ten behoeve van passagiers werd gevlogen, bedroeg het zesvoudige van 1940. Verder steeg het binnenlandse vrachtvervoer „to a volume of ton miles 20-times the air express carried in 1940”. Wat het buitenland betreft, van de passagiers; die in de Verenigde Staten kwamen, werd per vliegtuig 1½ maal zoveel vervoerd als per schip. Het aandeel van de Amerikaanse luchtlijnen in het aantal passagiers, dat over de Noord-Atlantische route kwam, was 85 pCt; het cijfer voor de vertrekkende passagiers bedroeg 75 pCt. Tegenover dit grote passagiers- en vrachtvervoer, dat het inzetten met zich bracht van nieuwe toestellen, stonden minder arbeidskrachten. „... on the domestic airline payrolls at the end of 1947 was approximately 10 pCt less than those on the payrolls a year earlier”.

Desondanks boekten de luchtvaartmaatschappijen in totaal het hierboven genoemde verlies van \$ 22 miljoen.

De president van de „Trans World Airline” maakt melding van enkele oorzaken voor dit verschijnsel:

1. Men heeft zich vergist ten aanzien van de groei-mogelijkheden van de luchtvaart. In 1944 was het binnenlandse passagiersvervoer 50 pCt meer dan in 1943; in 1945 handhaafde zich de groei ten opzichte van 1944. Men werd toen overoptimistisch ten aanzien van de volgende jaren.

2. Daarbij onderschatte men de kosten. De „Trans World Airline” meende een conservatieve raming te hebben gemaakt door in 1944 de aanschaf van een complete Constellation te schatten op \$ 550.000. Toen zij begin 1946 werd geleverd, bleek zij \$ 800.000 te kosten. Men heeft de prijsstijging niet voldoende getaxeerd. Lonen, prijzen van onderdelen, van olie en benzine, zij alle zijn de hoogte ingegaan.

Behalve deze hoofdfactoren zijn er nog andere, zoals het verlagen van passagiers- en posttarieven, de houding van de Overheid, die met prioriteiten werkte, welke nadelig bleken voor de betrokkenen.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De verruiming, welke de voorgaande week op de geldmarkt intrad als gevolg van het weer ruimschoots vervallen van schatkistpromessen en het terugstromen van bankpapier naar de banken, zette zich in de afgelopen week voort. Vrij omvangrijke bedragen aan vervallen promessen werden waarschijnlijk niet meer verlengd, teneinde een betere liquiditeit van het bankwezen te bereiken, zodat zich de invloed van de betalingsverfening en de aankoop van investeringscertificaten ter afwikkeling van de geldsanering reeds deed gevoelen in een vermindering van de vlottende staatschuld. In overeenstemming met deze geldruimte daalden de marktdisconto's voor schatkistpromessen enigszins. Driemaandspapier noteerde $1\frac{9}{16}$ pCt, September t/m Februari-papier werd praktisch tegen $1\frac{3}{8}$ pCt verhandeld, terwijl de langer lopende termijnen tegen $1\frac{7}{16}$ pCt werden gevraagd. Uiteraard sproot deze daling van de marktdisconto's meer voort uit afgenomen aanbod vanwege de grotere liquiditeit dan uit toegenomen vraag, aangezien belegging in het voldoende liquide jaarpapier een hoger rendement oplevert. De huidige disconto's geven uiteraard nog weinig aanleiding tot ruiltransacties vanwege de niet grote ver-

schillen voor de diverse termijnen, zodat de omzetten nog betrekkelijk gering bleven. De callgeldrente daalde in het begin der week tot $\frac{3}{4}$ pCt, op welk niveau niet alle aanbod kon worden geplaatst.

Volgens mededeling van het Ministerie van Financiën is de conversielening een succes geworden, doordat slechts 5 pCt van de oorspronkelijke houders aflossing heeft verlangd; het vrije gedeelte — door deze aflossing van 5 pCt verhoogd tot f 435 miljoen — is overtekend. De Rijksfondsen en -instellingen hebben niet op dit vrije gedeelte ingeschreven. Niettemin bestaat de indruk, dat door particulieren en institutionele beleggers slechts geringe belangstelling voor de vrije inschrijvingen aan de dag is gelegd met ter vrije beschikking staande middelen, zodat het grootste gedeelte van de deelneming in het vrije gedeelte der emissie wel zal zijn gesproten uit de bedragen, welke reeds in 1945 in 's Rijks Kas zijn gestort ter deelneming in later uit te geven staatsleningen.

De aandelenmarkt vertoonde in de tweede helft der afgelopen week een merkwaardig herstel. Naar het schijnt hebben hierop vooral geruchten omtrent een aanstaande nieuwe vordering van Amerikaanse fondsen invloed gehad, omdat men hieruit herbeleggingsvraag verwacht. Niet alleen de vraag, of het gerucht waarheid bevat, doch ook de omvang van het te vorderen bedrag en de hieruit resulterende herbeleggingsvraag zijn van uitnemend belang. Dit laatste vooral met het oog op de vrij omvangrijke kapitaalvraag, welke door tal van emissies, die op stapel staan, zal worden uitgeoefend, en welke bij het ontbreken van herbeleggingsvraag waarschijnlijk een sterke druk op het koerspeil zouden kunnen uitoefenen.

De beleggingsmarkt was weinig overtuigd. De conversielening 1947 noteerde aan het einde der week 99 pCt, 3 pCt investeringscertificaten werden onveranderd op 99½ pCt verhandeld, terwijl de 3 pCt Grootboekschuld 1946 tot het tot nu toe niet bereikte peil van $99\frac{5}{16}$ pCt steeg.

	7 Mei 1948	14 Mei 1948
A.K.U.	169½	175
v. Berkel's Patent	126½ GB	129 GB
Lever Bros. Unilever C.v.A.	278½	289
Philips G.b.v.A.	258 GL	259
Koninklijke Petroleum	322 GB	334
H.A.L.	206	212
N.S.U.	181	186
H.V.A.	237	230½
Deli Mij. C.v.A.	—	160 GB
Amsterdam Rubber	174 GB	178

DE BELGISCHE GELD- EN KAPITAALMARKT IN APRIL 1948.

Geldmarkt.

De geldomloop bij de Nationale Bank liep gedurende de maand April verder terug ingevolge een lichte daling van de credieten aan de privateconomie.

Evolutie van de biljettenomloop en rekeningen courant bij de Nationale Bank.

	(maandgem. in miljoenen fr.)			
	Bank- biljetten	Rek. Cour.	Totaal	Index Totaal 1936-'38 = 100
April 1947	75.511	4.719	80.230	315
Dec.	78.333	4.357	82.691	321
Febr. 1948	79.833	4.668	84.501	332
Maart	78.454	5.252	83.706	329
April	78.127	5.013	83.140	327

De verruiming van de daggeldmarkt, die reeds in Maart werd vastgesteld, ging in April verder door. De rentevoet voor het daggeld bleef onveranderd (1,25 pCt).

De handelsportefeuille van de Nationale Bank daalde opnieuw ingevolge een verdere vertraging van de econo-

mische activiteit in bepaalde sectoren, in hoofdzaak om reden van moeilijkheden bij de export. De discontovoet voor eersterangspapier werd onveranderd op 3½ pCt gehouden. Over de credietverlening van de private banken zijn geen nieuwe gegevens beschikbaar.

De goud- en deviezenvoorziening van het land bleef gunstig evolueren. De toepassing van de bilaterale betalingsaccorden (goudoverdrachten voor betaling schulden boven credietmarge) liet niet alleen toe het mali op de betalingsbalans met de U.S.A. aan te zuiveren, maar deed daarenboven de goudvoorraad van het Emissie-instituut toenemen met ongeveer 600 miljoen fr. De deviezenvoorraad liep lichtjes terug.

Goud- en deviezenvoorraad van de Nationale Bank van België.

	(maandgem. in miljoenen fr.)		
	Goud	Deviezen	Index totaal 1936-'38 = 100
Mei 1947	27.934	10.376	170.9
Dec.	26.057	12.434	171.7
Maart 1948	25.691	12.881	172.1
April	26.298	12.743	174.2

Op de zwarte markt van goud en deviezen viel de verbetering te noteren van de Belgische franc tegenover het goud (Sovereign 805 tegenover 865) en de sterke deviezen (dollar 52 tegen 55½). Papieren pond (136¼ tegen 133¼) en gulden (9.40 tegen 8.90) gingen daarentegen merkelijk vooruit.

Kapitaalmarkt.

De emissiemarkt was in April even loom gestemd als de vorige maanden. Geen enkele belangrijke obligatie-uitgifte viel aan te stellen. Een private vennootschap trachtte 90 miljoen fr. aandelen te plaatsen aan 102 pCt van de nominale waarde. Niettegenstaande aan de inschrijvers voor de jaren 1948 tot 1952 een redelijk dividend (minimum 4 pCt) werd gewaarborgd, bleek de uitgifte moeilijk van de hand te gaan.

Tussen 31 Mei en 15 Juni e.k. wordt de inschrijving opengesteld voor de nieuwe uitgifte van schatkistcertificaten 4 pCt door de Staat. Ze zullen een looptijd hebben van 10 jaar met facultatieve terugbetaling na 5 jaar (zowel uit hoofde van de obligatiehouder als van de debiteur). De uitgifteprijs werd vastgesteld op 97,5 pCt. De terugbetalingsprijs na 5 j. op 102 pCt en na 10 j. op 108½ pCt. De opbrengst moet dienen om de investeringsuitgaven van de Overheid te financieren. Er werd geen bepaald bedrag voor de uitgifte vastgesteld, maar de Staat heeft zich het recht voorbehouden de inschrijvingstermijn te verkorten.

Rekening gehouden met het uitgiftedisagio van 2½ pCt en van de terugbetalingspremie van 2 pCt na 5 j. en 8½ pCt na 10 j. worden volgende netto-rendementen bekomen: voor een looptijd van 5 j.: 4,95 pCt en voor 10 j.: 5,04 pCt. Hierdoor wordt de stijging van de rentevoet in de laatste tijd duidelijk geïllustreerd. In Juni 1947 werd inderdaad een Staatslening uitgegeven van hetzelfde type met een netto-rendement van 4,46 pCt op 5 j. en 4,66 pCt op 10 j.

Bij de aankondiging van de voorwaarden van uitgifte voor de nieuwe staatslening kwam de obligatiemarkt in beweging. In alle rubrieken werd een lichte koersdaling waargenomen. Bij de staatsrenten was bijzonder de koers van de 4 pCt Bevrijdingslening zwak (80,10 tegen over 81,35). Ook de loten, stads- en gemeenteleningen en de obligaties van private vennootschappen brokkelden af. De baisse was nochtan meer uitgesproken in de publieke dan in de private sector, zodat de spanning tussen de rentevoet in beide sectoren verminderde.

Gemiddeld rendement van overheidsfondsen.

	Middelst. looptijd Lange looptijd (2 tot 10 j.)	
30 April 1947	4.44	4.40
31 Dec.	4.60	4.69
31 Maart 1948	4.68	4.73
30 April	4.75	4.77

Bij de schatkistcertificaten waren het vooral de 4 pCt schatkistcertificaten 1947 die het meeste nadeel ondervonden van het aankondigen van de nieuwe lening. De aanpassing van het rendement van genoemde certificaten aan dit van de nieuwe emissie bracht de koers op 97,15 (tegenover 98,15). De andere schatkistcertificaten schommelden weinig.

Bedrijvigheid van de aandelenbeurs van Brussel.

	Aantal verhandelde stukken (in duizendtallen)	Kapitalen (in mill. fr.)	Algemene koersindex 1936-'38 = 100
Einde Dec. 1947	12.2	10.9	140.2
Einde Feb. 1948	44.4	50.9	160.4
Einde Maart	23.5	28.0	157.1
Midden April	20.0	22.6	156.8
Einde April	21.0	20.2	152.7

De aandelenbeurs van Brussel was gedurende de drie eerste weken van de maand prijshoudend. De stemming van het Europees Herstelprogramma in het Amerikaans Parlement, de gunstige vooruitzichten van de Italiaanse verkiezingen, gepaard met een verbetering van de internationale toestand in het algemeen, steunden de koersen. Tegen het einde van de maand kregen interne baissefactoren, o.a. de berichten omtrent een bréde verspreiding (naar raming voor 2 milliard fr.) van titels, voorzien van onwettelijke certificaten van aangifte, de bovenhand en de maand eindigde in een uitgesproken baissestemming. De algemene koersindex liep in April met 2,4 pCt terug, dit niettegenstaande de resultaten van de vennootschappen blijven vooruitgaan. De netto-winsten na afschrijvingen van de 95 voornaamste handelsvennootschappen, die in April hun resultaten publiceerden over het boekjaar 1947, vertonen een stijging van 34 pCt tegenover 1946. De uitgekeerde dividenden beliepen 56 pCt van de nettowinst (-53 pCt voor 1946). Van de voornaamste rubrieken bleven de banken en holdings, de metaalnijverheid en de koloniale nagenoeg stabiel; de scheikundige producten, de steenkoolmijnen en de waarden van de bouwnijverheid ondergingen daarentegen de sterkste daling (circa 4 pCt): De index van de buitenlandse waarden ging licht vooruit.

Op te merken viel de zwakke stemming van de buitenlandse plantages en de aanzienlijke hausse van Canadian Pacific (802½ tegenover 675) en Securities (142 tegen 112).
Brussel. V. VAN ROMPUY.

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Teged. bij corresp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Wissels, prom. enz. en open marktpapier	Baleningen
	Bankbiljetten in omloop	's Rijks Schatkist	Geblokkeerde saldi van banken	Geblokkeerde saldi van anderen	Vrije saldi
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	103	153.109
30 Mrt '48	484.227	269.186	171.506	1	146.587
12 April '48	484.271	314.956	163.107	1	146.874
19 " '48	484.311	318.954	155.124	1	147.135
26 " '48	484.374	326.177	150.891	1	151.280
3 Mei '48	484.485	331.538	143.611	5.000	167.872
10 " '48	483.991	327.306	124.172	1	168.302
18 " '48	483.640	339.800	127.314	—	150.350

DE NEDERLANDSCHE BANK.
Verkorte balans op 18 Mei 1948.

Activa.			
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	Hoofdbank f	—	900,— ¹⁾
	Bijbank	—	
	Agentsch.	900,—	
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. II, 1e lid, sub 3 van de Bankwet 1937 ²⁾ art. 4 van het Koninklijk besluit van 1 October 1945, Staatsblad No. F 204)			
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947			1.800.000.000,—
Beleningen:	Hoofdbank f	140.904.930,33 ³⁾	
(incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand)	Bijbank	3.921.348,78	
	Agentsch.	5.523.406,16	
Op effecten, enz.	f	150.349.685,27	
Op goederen en celen		150.069.832,93 ⁴⁾	
		279.852,34	f 105.349.685,27 ⁵⁾
Voorschotten aan het Rijk (art. 16 van de Bankwet 1937)			
Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947			1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal:			
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f	481.849.020,05	
Zilveren munt, enz.		1.790.822,82	483.639.842,87
Papier op het buitenland	f	339.800.100,—	
Tegoed bij correspondenten in het buitenland		121.813.222,21	
Buitenlandse betaalmiddelen		5.500.293,87	467.113.616,08
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds			100.807.270,08
Gebouwen en inventaris			2.500.000,—
Diverse rekeningen			178.678.610,93
			f 4.683.089.925,23

Passiva.

Kapitaal	f	20.000.000,—
Reservefonds		12.759.703,05
Bijzondere reserves		54.447.566,03
Pensioenfonds		19.951.277,33
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)		122.346.310,—
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgiften)		2.899.603.535,—
Bankassigaties in omloop		225.626,35
Rekening-courant saldo's:		
's Rijks Schatkist	f	734.607.269,38
Geblokkeerde saldo's van banken		62.221.335,69
Geblokkeerde saldo's van anderen		29.112.864,53
Vrije saldo's		518.402.250,58
		1.344.343.720,18
Diverse rekeningen		209.412.187,29
		f 4.683.089.925,23

¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen f —
²⁾ Waarvan aan Nederlands-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) „ 39.529.875,—
 Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten „ 146.952.098,—

BANK VAN ENGELAND.

(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaalvoorraad	Govt. debts and Govt. securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	
				Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept.
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.400	1.428,2	62,1
28 April '48	0,2	1.299,2	1.300	1.237,8	22,4
5 Mei '48	0,2	1.299,2	1.300	1.242,9	57,3
12 Mei '48	0,2	1.299,2	1.300	1.247,3	53,0

Data	Gouden en zilveren munten	Govt. securities	Other securities		Deposits		
			Disc. and advances	Securities	Totaal	Public deposits	Banken
25 Dec. '46	1,3	311,8	13,6	30,8	346,5	10,3	278,9
28 April '48	0,7	320,0	14,5	35,6	410,4	12,6	307,4
5 Mei '48	0,7	321,2	14,8	36,4	412,5	20,9	300,0
12 Mei '48	0,6	344,3	9,2	33,3	412,6	8,6	311,5

NATIONALE BANK VAN BELGIË.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Totaal van de goudvoorraad ¹⁾	Buitenlandse deviezen	Papier op België	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasmunt	Vorderingen op de Staat
8 April 1948	26.163	13.070	5.848	990	334	52.561
15 „ 1948	26.202	12.876	5.518	979	330	52.601
22 „ 1948	26.562	12.308	5.490	936	326	52.036
28 „ 1948	26.577	12.281	6.233	957	324	52.601
5 Mei 1948	26.581	12.304	6.962	946	339	52.621
12 „ 1948	26.591	12.113	6.884	851	307	52.601

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa ¹⁾	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi		Besluitwet van Oct. '44 ²⁾
				van de Schatkist	van anderen	
26 Dec. 1946	637	159.377	72.165	1	4.482	614
8 April 1948	637	166.699	78.701	6	5.795	489
15 „ 1948	637	166.116	77.982	4	6.020	488
22 „ 1948	637	165.211	77.592	5	5.574	487
28 „ 1948	637	166.583	77.805	3	6.670	487
5 Mei 1948	637	167.298	79.113	1	6.094	486
12 „ 1948	637	166.910	78.648	2	6.210	486

¹⁾ Waarvan 10.493 miljoen francs onbeschikbaar goudsaldo na herwaardering van de goudvoorraad (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).
²⁾ Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel“, ten bedrage van 64.597 miljoen francs.
³⁾ Deze post omvat: oude biljetten over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.

BANK VAN FRANKRIJK.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan de Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettingskosten Duitsland
26 Dec. 1946	94.817	118.302	59.449	67.900	426.000
22 April 1948	52.817	242.259	125.042	129.500	426.000
29 April 1948	52.817	240.368	125.042	129.500	426.000
5 Mei 1948	52.817	237.927	125.042	130.300	426.000

Data	Bankbiljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Staat	Diversen
26 Dec. 1946	721.865	63.458	765	62.693
22 April 1948	735.622	282.772	829	280.778
29 April 1948	759.054	265.912	790	264.002
5 Mei 1948	772.934	255.300	729	253.439

INDEXCIJFERS VAN GROOTHANDELSPRIJZEN IN NEDERLAND¹⁾ 2).

Juli '38-Juni '39=100	1946	Dec. 1947	1947	Jan. 1948	Febr. 1948	Mrt 1948
Voedingsmiddelen:						
plantaardige	209	232	230	230	230	230
dierlijke	191	239	199	238	236	234
totaal	200	236	214	235	233	232
Grondstoffen:						
houtw. buitenlands	463	647	631	582	582	582
chem. producten	272	367	342	361	366	364
textielwaren	258	281	284	283	283	279
leder	224	243	243	243	240	243
metaalwaren	261	304	294	305	305	305
papierwaren	332	538	474	538	538	538
hulpstoffen	170	216	201	216	216	216
totaal	282	342	328	340	340	339
Afgewerkte producten:						
glas, aardewerk, enz	238	257	256	256	263	263
houtwaren	349	399	390	385	385	385
chem. producten	328	322	318	323 ³⁾	323	323
textielwaren	315	357	344	355	354	352
lederwaren	292	325	321	324	325	327
papierwaren	283	308	303	315	325	325
gef. fab. voed. midd.	211	222	223	222	322	222
metaalwaren	248	268	263	271	270	272
totaal	261	279	276	279	280	280
algem. Indexcijfer	251	280	271	279	279	279

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“.
²⁾ De wegingscoëfficiënten zijn vastgesteld overeenkomstig de verhoudingen in 1941.
³⁾ Gecorrigeerde gegevens.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	7 Mei 1948	30 April 1948
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank N.V.	f 782.227.453,77	f 811.741.504,39
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	556.528,28	1.576.874,40
Kasvorderingen wegens creditverstreking aan het buitenland	—	—
Daggeldlening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	498.928.180,41	475.218.300,99
Voorschotten op ultimo Maart 1948 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	54.078.110,96	54.078.110,96
Vordering in rekening-courant op: Nederlands-Indië	733.038.538,06	731.328.446,15
Suriname	31.204.375,80	31.209.010,80
Curacao	7.643.959,61	7.643.959,61
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	20.402.939,21	20.370.820,48
Het staatsbedrijf der P. T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	176.868.082,30	169.027.366,89
Verplichtingen		
Voorschot, door De Nederl. Bank N.V. verstrekt	—	—
Voorschot, door De Nederlandsche Bank N.V. in rekening-courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	f 1477.873.100,—	f 1460.773.100,—
Schatkistbiljetten in omloop	—	—
Schatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank N.V. in gevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	1.800.000.000,—	1.800.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederl. Bank N.V. is geplaatst nihil) f 6.545,8 m/m w.o. garantie Bretton Woods f 785 mill.	5762.800.000,—	5822.200.000,—
Daggeldleningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	145.901.571,50	145.495.858,—
Schuld op ultimo Maart 1948 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Schuld in rek.-courant aan: Nederlands-Indië	—	—
Suriname	—	—
Curacao	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het staatsbedrijf der P. T. en T.	599.837.610,63	562.602.761,41
Andere staatsbedrijven	5.868.091,30	5.797.944,82
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	3008.950.879,45	3013.655.229,45

FEDERAL RESERVE BANKS.

(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
15 April 1948	21.893	21.259	343	20.593
22 " 1948	21.893	21.259	325	20.394
29 " 1948	21.909	21.279	324	20.440

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt	Member-banks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
15 April 1948	23.724	19.156	1.177	17.050
22 " 1948	23.666	19.039	1.283	16.845
29 " 1948	23.624	19.085	1.185	17.043

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.

(Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Metaalvoorraad	Buiteni. wissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in omloop	Andere crediten
31 Dec. 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.113,7
23 April 1948	5.662,1	75,7	313,3	47,3	4.063,4	1.420,3
30 April 1948	5.662,1	85,9	324,9	47,5	4.179,0	1.329,1
7 Mei 1948	5.665,2	88,7	307,3	47,5	4.125,7	1.364,6

ZWEEDSE RIJKSBANK.

(Voornaamste posten in miljoenen kronen).

Data	Metaal		Staatsfondsen		Saldo buitenland	Fondsen ter beschikking der staats-schuld	Promessen staats-schuld
	Goud	Over-waarde goud	Eigen	Vreemd			
31 Dec. 1946	839	532	1.544	504	284	94	182
23 April 1948	213	135	2.714	312	97	—	182
30 April 1948	213	135	2.795	301	101	—	182
7 Mei 1948	211	134	2.817	301	107	—	182

Data	Biljetten in circulatie	Deposito's					45 dagen	Buiten-landse banken	Regularisatie-rekening
		Direct opvraagbaar			Buiten-landse banken	Regularisatie-rekening			
		Totaal	Staat	Banken					
31 Dec. 1946	2.877	875	706	94	230	174	7		
23 April 1948	2.614	853	646	125	68	206	5		
30 April 1948	2.791	806	634	79	68	198	5		
7 Mei 1948	2.717	891	678	119	68	207	5		

ENIGE INDEXCIJFERS VAN DE INDUSTRIËLE PRODUCTIE IN NEDERLAND ¹⁾.

1938 = 100	Dec. 1945	Nov. 1947	Dec. 1947	Jaar-gem. 1946	Jaar-gem. 1947	Jan. 1948	Febr. 1948	Mrt. 1948
	Algem. productie-index van de industrie	56	104	103	73	92	102	98
Walsproducten van ijzer en staal ¹⁾	57	165	153	73	137	178	196	185
Cement	85	125	118	88	114	123	124	132
Metselstenen	33	89	97	52	69	91	90	93
Deuren	—	86	69	38	57	105	77	81
Katoen- en linnen-weverijen	22	65	66	39	60	70	67	72
Schoenen	54	116	121	78	111	130	120	141
Sigaren	36	65	59	53	60	63	54	—
Sigaretten	65	134	110	73	124	127	118	—
Boter	27	35	38	52	52	34	28	40
Kaas	1	42	24	52	53	26	17	49

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“; . betekent: de gegevens ontbreken; gecorrigeerde cijfers zijn cursief gedrukt.

²⁾ 1940 = 100.

PRODUCTIE EN EXPORT VAN NATUURRUBBER ¹⁾.

In 1.000 long tons	Productie natuurrubber			Export natuurrubber		
	Indo-nesië	Ma-lakka	Totaal	Indo-nesië	Ma-lakka	Totaal
1941	650	600	1.600	636	573	1.510
1942	200	155	640	150	125	475
1943	100	75	465	75	75	360
1944	50	25	360	25	25	255
1945	10	8,6	250	4,3	51,6	250
1946	175	403,7	837,5	230	366,9	967,5
1947	275	646,4	1.260	285	640,1	1.232,5
1948						
Jan.	27,5	62,1	125	27,5	61,5	115
Febr.	22,5	50,7	97,5	22,5	55,1	105

¹⁾ Bron: „Rubber Statistical Bulletin“ van April 1948. De cijfers zijn schattingen.

DE KOLENPOSITIE VAN BELGIË ¹⁾.

(in duizenden tonnen)

Maand	Productie	Afzet	Voorraad aan het einde van de maand
Juli 1947	1.860	1.855	302
Augustus	1.828	1.787	342
September	2.006	1.941	407
October	2.144	2.158	393
November	1.911	1.886	417
December	2.067	2.036	448
Totaal 1947	24.390	24.253	448 ²⁾
Totaal 1946	22.779	22.767	311 ²⁾
Totaal 1938	29.575	28.029	2.222 ²⁾
Januari 1948	2.244	2.231	460

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin“ van het Nationaal Instituut voor de Statistiek.

²⁾ Ultimo December.

HAVENBEWEGING.

To Rotterdam, Amsterdam en Antwerpen aangekomen zeeschepen 1).

Tijdvak	Rotterdam		Amsterdam		Antwerpen	
	aantal	netto register tonnen	aantal	netto register tonnen	aantal	netto register tonnen
1939	12.026	19.392.128	3.110	4.024.738	9.524	15.888.710
1945	1.344	2.063.632	470	458.800	3.585	11.129.932
1946	4.464	5.911.539	1.706	1.817.922	5.284	9.312.726
1947	5.974	9.883.446	2.443	2.769.462	8.013	16.762.921
1948						
Januari	513	900.645	208	217.476	676	1.426.923
Februari	623	915.570	204	242.271	645	1.326.948
Maart	713	1.170.494			759	1.640.485
4 t/m 10 April	169	240.813	57	58.743		
11 t/m 17 April	161	241.664	60	53.147		
18 t/m 24 April	193	302.766	62	41.289		
25 April t/m 1 Mei	191	246.994	72	60.429		

1) Bronnen: „Mededelingen Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Zuid-Holland”; Dienst Gemeente Handelsinrichtingen, Amsterdam; Bureau van Statistiek der Gemeente Amsterdam; Economische dienst van de haven, Antwerpen.

INLEGGINGEN EN TERUGBETALINGEN OP PARTICULIERE SPAARBOEKJES BIJ DE ALGEMEENE SPAAR- EN LIJFRENTEKAS IN BELGIË 1).

Tijdvak	In-leggingen	Terug-betalin-gen	Saldo	Tegoe
				der inleggers aan het einde van het tijdvak 2)
1938	3.331.391	3.496.925	165.534	12.670.559
1946	5.213.361	3.828.538	1.384.823	19.823.453
1947*)	7.421.316*)	4.935.581	2.485.735	23.765.223
Januari	791.069	272.739	518.330	21.164.818*)
Februari	752.719	442.329	310.390	21.475.208
Maart	685.649	391.921	293.728	21.768.936
April	628.403	434.794	193.609	21.962.545
Mei	466.031	425.315	40.716	22.003.261
Juni*)	511.311	455.638	55.673	22.058.934
Juli	598.445	480.587	117.858	22.176.792
Augustus	545.504	386.402	159.102	22.335.894
September	580.403	365.898	214.505	22.550.399
October	647.343	389.953	257.390	22.807.789
November	556.266	341.954	214.312	23.022.101
December	658.173	548.051	110.122	23.132.223
1948				
Januari	821.221	376.106	445.115	24.210.338
Februari	761.777	400.513	361.265	24.571.603
Maart	864.718	522.958	341.753	24.913.356

- 1) Bron: „Studiën van de Algemeene Spaar- en Lijfrentekas”.
- 2) Op het einde van het jaar inclusief gekapitaliseerde interest van het dienstjaar.
- *) Van Juni 1947 af voorlopige cijfers.
- *) Van Januari 1947 af inclusief inkoop van obligatiën van de Muntsaneringslening af frs 823.035.000.
- *) Exclusief inkoop van obligatiën van de Muntsaneringslening.

ENIGE INDEXCIJFERS VAN DE INDUSTRIËLE PRODUCTIE IN BELGIË 1).

1938 = 100	Juni 1947	Juli 1947	Aug. 1947	Sept. 1947	Oct. 1947	Nov. 1947	Dec. 1947	Jan. 1948
Algemene index v. d. ind. prod. 2)	93,5	90,3	91	93	101	103	104	105
Steenkool 3)	81,6	75,5	74,1	81,4	86,9	77,5	83,9	91,0
Cokes	92,2	99,8	97,8	95,8	106,2	102,9	105,5	106,9
Cement	79,2	100,7	95,8	88,8	108,2	105,4	105,1	108,6
Ruw ijzer	112,7	116,6	109,1	96,7	134,6	133,8	146,5	151,2
Ruw staal	122,2	126,7	119,8	110,1	154,4	136,5	152,4	162,2
Afgewerkt staal	120,1	118,3	123,7	118,3	159,7	143,1	163,1	165,8
Afgewerkt ijzer	69,2	56,5	53,6	70,7	72,1	96,5	71,5	84,6
Vlas (spinnerij)	110,3	99,6	107,4	115,3	125,3	109,8	132,2	103,4
Vlas (weverij)	107,7	105,3	74,8	80,2	84,2	78,1	76,9	
Katoen (spinnerij)	107,6	97,5	95,1	105,8	127,9	108,2	114,5	117,5
Katoen (weverij)	139,8	133,8	123,9	137,8	153,9	133,8	146,2	
Wol (kamdol, spinnerij)	144,9	113,2	105,5	161,7	197,2	169,8	171,3	176,5
Wol (weverij)	142,3	145,4	129,8	154,9	150,5	120,3	119,0	
Holgias	88,3	89,7	86,2	92,6	90,6	109,8	112,4	105,6
Volglas	103,1	110,1	105,6	107,8	114,7	134,3	143,3	139,0
Papier	134,6	124,4	119,8	138,2	151,1	137,8	149,3	143,8
Margarine	76,5	92,2	93,8	111,6	117,3	93,0	105,0	93,6
Geraffineerde suiker	57,7	71,5	59,0	76,7	81,8	69,7	76,7	75,4
Sigaren	35,1	43,7	39,7	49,8	61,4	90,9	58,6	59,3
Sigaretten	151,0	134,4	148,5	193,1	138,8	97,3	129,8	128,3

- 1) Bron: „Statistisch Bulletin” van het Nationaal Instituut voor de Statistiek. *) betekent: de gegevens ontbreken. Gecorrigeerde gegevens zijn cursief gedrukt.
- 2) 1936—38 = 100 (Instituut voor Economisch en Sociaal Onderzoek (Leuven)).
- 3) Voorlopig cijfer.

Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.

IN- EN UITVOER VAN BELGIË 1).

Maand	Invoer		Uitvoer		Saldo
	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen francs	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen francs	
Januari 1947	1.720	6.040	605	2.673	3.367
Februari 1947	1.418	5.257	706	4.308	949
Maart 1947	1.788	6.040	905	4.830	1.210
April 1947	2.260	6.582	1.100	5.341	1.241
Mei 1947	2.496	6.247	1.184	5.430	817
Juni 1947	2.416	6.368	1.173	5.787	581
Juli 1947	2.425	6.139	1.343	5.775	364
Augustus 1947	2.606	7.190	997	3.890	3.300
September 1947	2.441	6.865	1.275	6.145	720
October 1947	2.824	8.741	1.307	6.334	2.407
November 1947	2.664*)	9.364*)	1.123*)	5.529*)	3.835
December 1947	2.804	10.695	1.121	5.567	5.128
Totaal 1947 2)	27.862	85.528	12.839	61.609	23.919
Maandgem. '47 3)	2.322	7.127	1.070	5.134	1.993
Maandgem. '46	1.644	4.380	620	2.471	1.909
Maandgem. '36/'38	2.868	2.019	1.912	1.859	160
Januari 1948 4)	2.589	7.402	1.230	6.198	1.204

- 1) Bron: „Statistisch Bulletin” van het Nationaal Instituut voor de Statistiek.
- 2) Gecorrigeerde gegevens.
- 3) Voorlopige gegevens.

WERKLOOSHEID IN BELGIË 1).

Maand	Geheel werkloos	Gedeeltelijk en toevallig werkloos
December 1946	36.986	43.756
Januari 1947	40.364	49.877
Februari	43.786	87.193
Maart	42.991	50.658
April	32.449	18.705
Mei	28.872	16.297
Juni	26.465	19.794
Juli	28.543	26.361
Augustus	27.891	20.846
September	29.963	15.513
October	30.913	16.829
November	39.984	21.124
December	57.079	40.192

1) Bron: „Statistisch Bulletin” van het Nationaal Instituut voor de Statistiek.

40ste publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut
Dr J. H. van Stuijvenberg
Enkele economische aspecten van de kersenteelt in Nederland

Prijs f 6.-*

(Prijs voor leden en donateurs van het Nederlandsch Economisch Instituut f 4.50)

Verkrijgbaar in de boekhandel en bij de uitgever
DE ERVEN F. BOHN N.V. — HAARLEM

AMSTERDAMSCHЕ BANK N.V. - INCASSO-BANK N.V.

MAANDSTAAT PER 30 APRIL 1948

ACTIEF

Kassa, Kassiers en Daggeldleningen	/	27.359.661,30
Nederlands schatkistpapier	„	843.000.000,00
Ander overheidspapier	„	15.737.500,00
Wissels	„	1.836.043,56
Bankiers in binnen en buitenland	„	39.539.097,19
Effecten en syndicaten	„	9.259.276,87
Prolongatiën en voorschotten tegen Effecten	„	24.564.003,51
Debiteuren	„	195.255.290,09
Deelnemingen	„	14.850.940,83
Gebouwen	„	6.290.583,86
		<u>f 1.177.692.397,21.</u>

PASSIEF

Kapitaal	/	70.010.000,00
Reserve	„	32.500.000,00
Bouwreserve	„	4.000.000,00
Deposito's op termijn	„	61.108.319,52
Crediteuren	„	977.106.130,58
Door derden geaccepteerd	„	4.142.674,00
Overlopende saldi en andere rekeningen	„	28.825.273,11
		<u>f 1.177.692.397,21</u>

Ir. H. Vos

★

Enige kwantitatieve onderzoeken over de betrekkingen tussen overheidsfinanciën en volkshuishouding

★

38e publicatie van het Nederl. Economisch Instituut

Prijs f 9.—*

(Prijs voor leden en donateurs van het N.E.I. f 6,75)

★

Verkrijgbaar in den boekhandel en bij de uitgevers DE ERVEN

F. BOHN N.V., HAARLEM

Beschikbare krachten

Drs Economie

(27 jaar) zoekt uitzending naar Canada, U.S.A., Curaçao of Zuid-Amerika. Brieven onder no. ESB 1205 bureau van dit blad, Postbus 42, Schiedam.

Naamloze Vennootschap

beschikkend over een vermogen van circa f 200.000.—

zoekt deelname

in, of overname van een goed renderende fabriek of handelszaak.

Brieven onder No. ESB 1204 Bureau van dit blad, Postbus 42, Schiedam.

Verliesposten Voorkomend System

bestaande uit 4 Diensten - V.V.S. -

Het V.V.S. is een onmisbaar hulpmiddel bij het gezondhouden van uitstaande credieten. Aanvaard als onderdeel der debiteuren-administratie, zal het van groote praktische waarde blijken te zijn.

Onze V.V.S.-brochure wordt op aanvraag kosteloos toegezonden

Van der Graaf & Co's bureaux voor den handel N.V.

Amstelstraat 14-18, Amsterdam-C, Telefoon 38631 (5 lijnen)

Annonces voor het volgend nummer

dienen uiterlijk Maandag 24 Mei a.s. in het bezit te zijn van de administratie, Lange Haven 141, Schiedam

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro: 8408.
Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5 Rotterdam (W).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26* per jaar, voor België/Luxemburg f 28 per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in francs bij de Banque de Commerce te Brussel. Overzeese gebiedsdelen (per zeepost) en overige landen f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6).

ASSOCIATIE CASSA

KASSIERSINSTELUNG

OPGERICHT IN 1806

BEWAARNEMING VAN EFFECTEN

HEERENGRACHT 179 • AMSTERDAM-C